

Rodič jako zdroj stresu při práci učitele

Bc. Monika Soukupová

Diplomová práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE **(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)**

Jméno a příjmení: Bc. Monika Soukupová
Osobní číslo: H19109
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Pedagogika předškolního věku
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Rodič jako zdroj stresu při práci učitele

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury k problematice stresu v učitelské profesi.
Vymezení pojmů a teoretických východisek o komunikaci a spolupráci učitele s rodiči.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím interview a metody nedokončených vět.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Lažová, L. (2013). *Mateřská škola komunikuje s rodiči: výměna informací, řešení problémů*. Praha: Portál.
- Lindner, U. (2019). *Pozor, rodiče ve školce!: typické konflikty s rodiči a jak s nimi zacházet*. Praha: Portál.
- Mertin, V., & Gillernová, I. (Eds.). (2010). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál.
- Morgan, N. S. (2017). *Engaging families in schools: practical strategies to improve parental involvement*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Svobodová, E., & Vitečková, M. (2017). *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál.
- Viktorová, I. (2020). Jak učitelé vnímají komunikaci s rodiči: Spokojení vs. vyhořelí. *Pedagogika*, 70(1), 29-42.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. et Mgr. Viktor Pacholík, Ph.D.**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **7. října 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **23. dubna 2021**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 18.3.2021

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je výzkumného charakteru se zaměřením na stres v učitelské profesi. Cílem diplomové práce bylo odhalit a popsat, jaké situace pro učitele představují zdroj stresu v souvislosti s rodiči. Empirická část je založena na kvalitativní analýze, jejíž data byla získána prostřednictvím interview a metody nedokončených vět. Výzkumný soubor tvořily učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji a výzkumná zjištění odhalují situace, které se pro učitelky jeví jako zdroj stresu v interakci s rodiči. Z analyzovaných výsledků vyplynulo, že se jedná především o situace, vztahující se ke sdělování nepříjemných informací rodiči, které u učitelek vyvolávají jisté obavy z reakcí rodičů, které částečně souvisí s pohledem a přístupem rodiče k mateřské škole a tudíž i znalostí či neznalostí náplně práce učitelek.

Klíčová slova: Učitelský stres, stresová situace, interakce s rodiči

ABSTRACT

The diploma thesis is of a research nature with a focus on stress in the teaching profession. The aim of the diploma thesis was to reveal and describe what situations for teachers represent a source of stress in connection with parents. Data were obtained through interviews and the unfinished sentence method. The research sample consisted of kindergarten teachers in the Zlin region, and research findings reveal situations that appear to be a source of stress for teachers in interaction with parents. The analyzed results showed that these are mainly situations related to the communication of unpleasant information to parents, which raise some concerns for teachers about parents' reactions, which is partly related to the look and attitude of parents to kindergarten and thus the knowledge or ignorance of the job teachers.

Keywords: Teacher stress, stressful situation, interaction with parents

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. et. Mgr. Viktoru Pacholíkovi, Ph.D, za odbornou pomoc a cenné rady při vedení mé diplomové práce. Poděkování patří také všem učitelkám mateřských škol, které mi umožnily realizovat výzkumnou část mé diplomové práce a byly velmi ochotné poskytnout data pro výzkum.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 STRES V UČITELSKÉ PROFESI.....	12
1.1 STRES	12
1.2 STRES V UČITELSKÉ PROFESI	14
2 INTERAKCE MEZI UČITELEM A RODIČEM.....	17
2.1 POSTAVENÍ UČITELE VE SPOLEČNOSTI	19
2.2 POŽADAVKY Kladené NA UČITELE.....	20
2.3 OBLAST KOMUNIKACE MEZI RODIČI A UČITELI	21
2.4 SPOLUPRÁCE UČITELE A RODIČE.....	24
2.5 POHLED NA VÝCHOVU A VZDĚLÁVÁNÍ ZE STRANY RODIČE.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
3 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	30
3.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	30
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	30
3.3 VÝZKUMNÝ VZOREK A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	31
3.4 VÝZKUMNÉ METODY	31
3.5 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	33
4 INTERPRETACE DAT.....	35
4.1 ZJIŠTĚNÉ SITUACE PŘEDSTAVUJÍCÍ PRO UČITELE V MATEŘSKÉ ŠKOLE ZDROJ STRESU V SOUVISLOSTI S RODIČI.....	35
4.1.1 Komunikace	36
4.1.2 Řešení problémů.....	48
4.1.3 Způsob výchovy	51
4.1.4 Pohled na MŠ	55
5 STRES V PROFESI UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY V SOUVISLOSTI S RODIČI.....	57
5.1 JAKÉ SITUACE JSOU Z PERSPEKTIVY UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL CHÁPÁNY JAKO STRESUJÍCÍ?	57
5.2 JAK REAGUJÍ UČITELÉ NA STRES ZPŮSOBENÝ V SOUVISLOSTI S RODIČI?	58
5.3 JAK POPISUJÍ UČITELÉ MATEŘSKÝCH ŠKOL VZTAH S RODIČI?.....	59
6 DISKUZE	61
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	62
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65

SEZNAM OBRÁZKŮ	67
SEZNAM TABULEK.....	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	69

ÚVOD

Záměrem empirické studie je popsat, jaké situace identifikovaly učitelky mateřských škol jako zdroj stresu v souvislosti s rodiči. Práce zmiňuje nejčastější příčiny vzniku stresu v interakci s rodiči, které jsou doplněny návrhy efektivního přístupu se snahou minimalizovat stres či samotnému předcházení stresu. „V mnoha studiích je sledována jako zřetelný zdroj profesní nespokojenosti, pocitů vyčerpání, zdravotních problémů a odchodu ze školství do jiného zaměstnání právě emočně náročná komunikace s rodiči, konflikty s rodiči a malá podpora od rodičovské veřejnosti“. (Farber, Lasky & Urbanovská, in Martanová, Konůpková, 2019, s. 225). V současné době je na učitele kladen poměrně velký nátlak ze strany rodičů, na druhou stranu je však profese učitele do jisté míry podceňována. V diplomové práci se tak budeme snažit podrobněji nahlédnout do situací, které pro učitele mohou znamenat zdroj stresu právě v souvislosti s rodiči.

Naším cílem je vytvořit práci, která bude přínosná nejen pro začínající učitele, ale také pro učitele s letitou praxí, kteří si vzhledem ke stereotypu často nemusí uvědomovat své opakující se chování či zafixované reakce na stres. Chceme poukázat na to, že přestože může být rodič zdrojem stresu, náš postoj k němu a samotná snaha něco změnit je zároveň závislá i na naší schopnosti sebereflexe.

Cílem diplomové práce je tedy seznámit čtenáře s problematikou vlivu rodiče na učitele a poukázat tak na případné příčiny vzniku stresu v povolání učitele mateřských škol v souvislosti s rodiči. Praktická část je pak zaměřena na odhalení nejčastějších příčin vzniku stresu u učitelů mateřských škol v souvislosti s rodiči, prostřednictvím metody nedokončených vět a polostrukturovaného interview s učitelkami mateřských škol ve Zlínském kraji.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STRES V UČITELSKÉ PROFESI

V teoretické části se pokusíme o identifikaci stěžejních problémů, které vnímají učitelé mateřských škol jako zdroj stresu ze strany rodičů. První část teoretické části bude především orientována na vymezení teoretických východisek v oblasti stresu se zaměřením na učitele mateřských škol. Další část je poté orientovaná konkrétně na stres v učitelské profesi v souvislosti s rodiči.

1.1 Stres

Jako první se pokusíme o přiblížení základního pojmu. Jehož vysvětlení nám pomůže pro přesnější orientaci v dané problematice. Definice stresu se různě liší, nicméně můžeme obecně říci, že *„stres vzniká jako důsledek nerovnováhy mezi vnějšími požadavky a adaptivními možnostmi člověka je zvládat“* (Mlčák, 2010, s. 45). *„Tato reakce je nespecifická, probíhá u všech lidí podle stejného schématu, liší se však ve způsobu reagování a míře odezvy organismu na stresor“*. (Blahutková, 2008, s. 7) Stresor tak můžeme chápat jako vnější faktor, který navozuje stres. Stres lze pak rozlišovat na eustres, který vzniká působením pozitivních stresorů na subjekt a distres, který vzniká v důsledku působení negativních podnětů. (Selye, in Mlčák, 2011)

Stres tedy vždy nemusí představovat pouze negativní důsledky, ale naopak může stimulovat člověka k lepším výkonům. *„Určitá míra stresu je potřebná. Bez ní bychom měli nedostatek podnětů k překonávání překážek“*. (Praško & Prašková, 2007, s. 14) Danou část textu, zde zmiňují především z důvodu, že mnoho lidí nahlíží na stres pouze z té negativní stránky, nikoli jako „pohon“ k lepším výsledkům. Oproti tomu distres, představuje nadměrnou zátěž na organismus, který může ovlivnit zdravotní stav jedince a proto je tudíž důležité nepodceňovat dlouhodobé působení stresu na organismus.

V běžném hovorů bývá jako stres označováno všechno, co na nás nějak tlačí, přetěžuje nás a co je nepříjemné. Přesněji se však zatěžující věci, které působí zvenčí, nazývají stresory. Po vystavení stresorům naše tělo i duše mohou zažívat stresovou reakci. Naše porozumění situaci však ovlivní, zda situaci budeme považovat za stresor, nebo nikoliv. Stresová reakce tedy nebude záviset jenom na tom, co se událo, ale hlavní na tom, jak tomu rozumíme. Proto bude nejdůležitějším faktorem změny stresového prožívání změna sebe sama. (Praško & Prašková, 2007, s. 14) Mnohdy si z druhých můžeme sami stresory vytvářet svými zlovyky v chování, které používáme v interakci s lidmi, jejichž reakce pak v nás vyvolává stres. Náš postoj, ke stresu tedy lze ovlivnit tím, jak na danou situaci nahlížíme, jak ji hodnotíme,

ale také to, co očekáváme. (Praško & Prašková, 2007) Je tedy nutné zmínit, že se stresem lze pracovat a jako první je potřeba začít u sebe.

Abychom byli schopni stresu předcházet, je třeba především poznat naše reakce na stres neboli odpověď, jak na dané stresové faktory reagujeme. Kromě samotného porozumění sebe samého, je potřeba také dbát na správnou duševní hygienu a určité sebehodnocení. Poskytne nám tak zpětnou vazbu pro následné lepší zvládnání stresové situace či zdokonalení schopnosti, daným situacím lépe předcházet a eliminovat tak spouštěče daných stresorů.

Reakce člověka, a tudíž i učitele na stres je individuální a záleží na daném jedinci, jak případnou situaci vyhodnotí. Závisí na okolnostech, ale také na aktuálním rozpoložení jedince a na druhu stresorů, které na jedince v danou chvíli působí. V případě, že je mozkiem určitá situace vyhodnocena jako ohrožující, dochází na fyziologické úrovni automaticky ke spuštění složitého řetězce reakcí tak, aby člověk byl schopen ohrožující situaci zvládnout. Pokud je vnímané ohrožení rychle vyřešeno, již nastartované reakce se zastaví. Ovšem jestliže stresová situace trvá déle, organismus se pokouší nově vzniklé situaci přizpůsobit, jsou na fyziologické úrovni spouštěny další a další vnitřní reakce. (Nývltová, 2014, s. 10)

Na základě těchto reakcí se tak tělo připravuje na zvládnutí stresu. Zároveň Nývltová (2014) uvádí také tři základní reakce, které jsou vyvolány na základě vzniklé stresové situace a od nichž jsou následně odvozeny další reakce. Mezi zmíněné stresové reakce patří:

- útěk před stresory,
- útok na stresory,
- ustrnutí, ochromení v důsledku šoku a extrémního strachu.

Uvedené reakce tak vzhledem k individualitám učitele vyvolávají různé emoce, které se u uvedených reakcí mohou prolínat. Nejčastější emocí, která vzniká na základě stresové reakce je strach, kdy člověk při extrémní intenzitě není schopen jakékoliv reakce, která by napomohla zvládnutí stresové situace či k úniku. Kromě strachu se také velice často vyskytuje u člověka úzkost či případně vztek, který v případě, že je intenzita vzteku silná může vyústit až do agrese, která může mít jak verbální podobu, tak i neverbální. Mimo výše uvedené reakcí se také může u člověka objevit apatie a deprese, které se váží spíše k častějším výskytům neovlivnitelných a nezvládnutých stresových situací, na jejichž základě může u člověka vzniknout tzv. „naučená bezmocnost“, kdy člověk své snahy

předem vzdá. (Nývtová, 2014) „*Souhrn změn, které nastávají uvnitř osobnosti učitelů vlivem působení komplikovaných kognitivních, emocionálních, motivačních a behaviorálních psychických procesů v situaci zátěže, představuje jejich bezprostřední odezvu na stres*“. (Mlčák, 2017, s. 17) V případě vzniku stresové situace tedy nastává jistá reakce organismu v závislosti na individuální schopnosti jedince dané situace zvládat.

Mlčák (2017, s. 17) uvádí, rozdělení stresových reakcí na specifické a nespecifické. Nespecifické uvádí jako reakce, které se odehrávají na fyziologické a psychické úrovni, které se vztahují „*především k aktivaci široké škály emocí (úzkost, strach, zlost, hněv, rozmrzelost, afektivní labilita), které odprovázejí i další projevy, např. pocity viny, depresivní stavy, bezradnost, agresivní a impulzivní reakce, změny kvality myšlení, poruchy orientace, rozhodování a autoregulace, poruchy činnosti apod.*“. Oproti tomu specifické reakce „*mají povahu řízených behaviorálních procesů a reakcí jejichž funkcí je zvládnutí stresu*“ a patří k nim tzv. obranné procesy, které představují spíše neadaptivní způsoby vyrovnávání se stresem.

1.2 Stres v učitelské profesi

Se stresem se poměrně často setkáváme z mnoha důvodů a jinak tomu není ani v učitelské profesi. Příčinou může být mnoho faktorů, které mohou případné reakce částečně ovlivnit a také schopnost kognitivního hodnocení zátěžových zdrojů, která je individuální může náš organismus v souvislosti se stresem ovlivnit. Na základě takto hodnocených zátěžových zdrojů závisí, jak se k dané situaci postavíme a do jaké míry jsme schopni sebereflexe, která nám může posloužit k úspěšnému zvládnutí zátěže. V učitelské profesi se poměrně často setkáváme se stresem způsobeným v souvislosti s dětmi, žáky či rodiči apod. Tato práce se bude v následující kapitole zaměřovat především na stres učitele, jehož zdrojem je právě rodič.

„*Učitelské povolání představuje složitou, kvalifikovanou a obsahově mnohostrannou činnost, která vyžaduje vysoké osobnostní a profesní nároky, včetně permanentního celoživotního vzdělávání*“. (Mlčák, 2017, s. 16) Taktéž „*lze konstatovat, že povolání učitele patří mezi náročné profese, a to zejména díky psychické zátěži. Zároveň můžeme považovat za prokázané, že se důsledky této zátěže a stresu, v nějž velmi často přerůstá, promítají do psychického a fyzického zdraví učitelů*“. (Krninský, 2012, s. 103) V závislosti na odolnosti organismu jedince jsou „*v některých případech tyto dopady tak závažné, že významně ovlivňují nejen přímé pedagogické působení vyučujících, ale i jejich*

prožívání a celkovou kvalitu života“ (Krninský, 2012, s. 103). Zároveň autor ve své studii uvádí, že souhrn požadavků, které pracovníka přetěžují nebo naopak nedostatečně stimulují, mohou vyvolat u učitelů pracovní stres a postupem času je tak právě přemíra požadavků považována za stresory. Přemíra požadavků se tak stává právě stresory, které pak na pracovníka s postupem času vyvolávají určitý nátlak a ovlivňují tak jeho výkon. V mnoha studiích je sledována jako zřetelný zdroj profesní nespokojenosti, pocitů vyčerpání, zdravotních problémů a odchodu ze školství do jiného zaměstnání právě emočně náročná komunikace s rodiči, konflikty s rodiči a malá podpora od rodičovské veřejnosti (Farber, 1982a; Lasky, 2000; Urbanovská, 2011, ad.). Nedostatečnou spolupráci s rodiči jako významný zdroj stresu učitele uvádí rovněž Štětovská a Skalníková (2004), v zahraničí např. Keyes (2002). (in Martanová & Konůpková, 2019, s. 225)

Všechny výše zmíněné faktory se mohou stát v učitelské profesi právě zdrojem stresu, které na nás mohou působit a to i dlouhodobě. Je tedy důležité identifikaci zdroje nepodceňovat a hledat způsoby zvládnání daného stresu a způsob, jak případné stresory a důsledky stresu eliminovat. Mlčák (2000) poukazuje v souladu s některými autory na vliv již zmíněného kognitivního hodnocení zátěžových situací, na jehož základě jej lze rozlišit na primární a sekundární. Primární je myšleno v souvislosti s identifikací zdroje zátěže a sekundární kognitivní hodnocení je podmíněno strategiemi, které jsou zvoleny pro zvládnání dané zátěžové situace. Prostřednictvím kognitivních procesů tak učitelé zvažují na základě vzniklé situace osobnostní možnosti, na jejichž základě pak zvolí adekvátní či méně adekvátní alternativy řešení dané situací a adaptaci. *„Kvalita kognitivního hodnocení nezávislá na mnoha psychosomatických, osobnostních, sociálně psychologických i kulturních faktorech“*. (Mlčák, 2017, s. 16)

K zajímavým a především podstatným výsledkům dospěl ve výzkumu Indra (in Krninský, 2012), který poukazuje na významnost dílčích aspektů, působících na učitelkou profesi. Jednalo se především o aspekty týkající se stresu a nespokojenosti s ohledem na typ a stupeň školy, duševní hygienu učitelů a životní styl učitele, vztahy na pracovišti a v neposlední řadě význam rodinného zázemí učitelů a sociální podporu nejbližších.

V neposlední řadě se můžeme setkávat také ze situací, kdy nám rodiče zasahují nejen do pracovního procesu, ale částečně i do soukromého života. U některých učitelů tak pocit neustálého sledování některých rodičů kdekoliv na veřejnosti a příliš velká snaha působit tak na rodiče neustále v dobrém světle se může stát jedním ze zdrojů stresu, který

je z obrovské části ovlivněn právě schopností učitele oddělit svůj osobní život od profesního a pohledem nebo tzv. strategií si vytvořit určité hranice, do jaké míry se nechá ovlivňovat či omezovat ve svém soukromí i práci. „*Ne náhodou je vztah veřejnosti ke škole a tím i k profesi učitele považován za zátěžový faktor, jenž často vyvolává u pedagogů stres*“. (Krninský, 2012, s. 103) Ve shrnutí můžeme říci, že „*zbývá učitelům prakticky jen snaha o změnu na osobní úrovni, tzn. naučit se zvládat stres různým způsobem*“. (Ondráček, 2003, s. 116)

Následující kapitola zmiňuje několik situací, které mohou v učitelství vyvolat stres, který vznikl v souvislosti s rodiči. Budou zde popsány některé situace, které pro učitele mohou znamenat stres v interakci s rodiči a možné příčiny, které stres v danou situaci může vyvolat.

2 INTERAKCE MEZI UČITELEM A RODIČEM

V této kapitole se pokusíme poukázat na nejčastější příčiny stresu ze strany rodičů u učitelů a také se pokusíme stručně zmínit, do jaké míry mohou učitelé stres ovlivňovat či mu předcházet.

V mateřské škole je každodenní setkávání specifikem oproti všem dalším stupňům škol. Každodenní setkávání tak občas nemusí být vzhledem k dlouhodobému působení příjemné. Není tedy divu, že právě rodiče se pro učitele často stávají v těchto podmínkách zdrojem stresu. Je samozřejmě nutné brát v potaz jednotlivé stupně a typy škol, nicméně u mateřských škol je kontakt s rodičem nevyhnutelný. Při každodenních setkáních se navzájem poznáváme a budujeme vzájemnou důvěru, a tak se můžeme vyhnout řadě konfliktů, popř. je rychle vyřešit. Při srovnání se školou, kde se rodiče a učitelé setkávají mnohem vzácněji, jsou tyto každodenní kontakty velkou výhodou. Navzdory tomu však dochází k obtížnějším rozhovorům. Na seminářích se rozhovory o konfliktu a obtížné rozhovory s rodiči označují jako jedna ze situací, které kolegyně považují zvláště stresující. (Lindner, 2019, s. 128)

„V současné době je kladen stále větší důraz na kvalitu předškolního vzdělávání, na profesionalizaci učitelského povolání a zdůrazňuje se partnerský přístup učitele nejenom k dítěti, ale i k rodičům“. (Kropáčková, 2018, s. 61) Proto jsme se rozhodli v naší práci podrobněji rozpracovat jednotlivé rizikové oblasti, které mohou narušovat tento profesionální a partnerský přístup se zaměřením na předškolní vzdělávání v následujících podkapitolách.

Nutno pro začátek zmínit, že v Evropě se vztah mezi chováním jednotlivců (rodiče vs. učitelé), sociální orientací (neoliberalismus) a institucionálními rámci (školní trhy) jeví jako významný: omezená účast rodičů, nedostatek vhodných forem komunikace mezi školou a je třeba investovat do vzdělávání rodičů a učitelů. Od rodiny a školy se nicméně požaduje, aby navázaly dialog s cílem přispět k procesům výcviku nových generací. Obě strany se navzájem potřebují, aby mohly tento úkol provést co nejlépe. (Dusi, 2012) Proto je důležité navazovat a upevňovat vztahy s rodiči, díky kterým budou moci efektivněji komunikovat a spolupracovat.

V následujících podkapitolách se pokusíme zaměřit na nejčastější situace, které mohou představovat pro učitele zdroj stresu v souvislosti s rodiči, jejichž uvědomění je základem prevence ale také základem pro efektivní komunikaci a profesionální přístup k rodičům. Vztah mezi učiteli a rodiči je bezpochyby velice důležitý a do značné míry ovlivňuje práci učitele. Na druhou stranu, při profesi učitele je také důležité si uvědomovat svou roli, která

by neměla zasahovat do rodinného života rodičů dětí. Jak již bylo zmíněno v jedné z publikací (Mertin & Gillernová, 2010, s. 26) „*učitelka je expertem na výchovu a vzdělávání dítěte v mateřské škole, rodič je jím doma*“. Tuto hranici je občas obtížné dodržet a to oboustranně. Ačkoliv interakce s rodiči mohou být pro učitelku náročné, i přesto je důležité, aby vzájemné vztahy mezi rodiči a učiteli byly na profesionální úrovni.

Interakci s rodiči ovlivňuje do jisté míry také konkrétní situace. S tím souvisí např. časový prostor (pokud rodič spěchá, může být obtížnější s ním navázat interakci nebo hledat řešení k danému problému, nezávisle na jeho zájmu o dítě, který v danou chvíli nemusí vypadat zrovna přívětivě), ochota řešit věci v závislosti na rozdílnosti pohledu na danou situaci a také aktuální fyzický a psychický stav obou stran. (Mertin & Gillernová, 2010) Nicméně „*současné napjaté vztahy mezi rodiči a učiteli, mezi rodinou a školou vyplývají ze vzájemného strachu, obav a nejistoty. Na vzájemné setkání přicházejí obě strany ve střehu s pocitem, že budou muset bránit své pozice. Odtud pramení neschopnost domluvit se a často agresivní tón debat, pokud už k nim vůbec dojde*“. (Feřtek, 2011, s. 14)

Obecně řečeno můžeme říci, že „*škola není odtržena od společnosti, tedy se do ní velmi intenzivně promítá aktuální společenské dění i názory. Dá se říci, že je „zrcadlem“ všeho, co se odehrává ve společenském makrosystému*“ (Henning & Keller, 1996 in Šauerová, 2018, s. 37). Avšak „*rodina již nepředstavuje místo, které vždy poskytuje emocionální jistotu, dovednost rodičů vychovávat děti slábne, klesají sociální interakce uvnitř rodiny, rodiče, stále častěji přesouvají zodpovědnost za výchovu a vzdělání dítěte na různé instituce (škola, různé volnočasové organizace)*“ (Šauerová, 2018, s. 37). Úlohou učitele je pak naučit se s rodiči efektivně komunikovat a navázat spolupráci, aby rodiče cítili jistotu, že se mohou na učitele v případě obav či otázek na výchovu a vzdělávání kdykoliv obrátit nebo si domluvit konzultaci. Pokud si učitel s rodičem vybuduje jistý vztah, je pak větší míra pravděpodobnosti, že interakce a jednání s rodiči bude mnohem snadnější a budou navzájem chápat jisté způsoby jednání, přístupy k výchově a vzdělávání apod.

V následujících podkapitolách jsou zmíněny některé ze situací, které mohou v souvislosti s rodiči a jejich vzájemné interakce představovat pro učitele zdroj stresu.

2.1 Postavení učitele ve společnosti

První z podkapitol poukazuje na pohled výchovy a vzdělávání ze strany rodiče, jež může být ovlivněn současnou společností a trendy, dané společnosti. Povolání učitelů je jedním z náročných povolání, na které jsou kladeny vysoké nároky. Na druhou stranu ze strany společnosti je pohled na učitelskou profesi mnohdy poněkud odlišný. Příčinou kritiky jsou nejčastěji výhody, které učitelské povolání sebou přináší. Většina lidí vidí výhody především v dovolené, která se oproti jiným profesím poněkud liší a mnohdy jsou představy o učitelské profesi příliš zkreslené. Profese učitele sebou však nese i jisté odlišnosti, které si je vzhledem k rozdílným povinnostem uvědomit. My se však i nadále budeme zaměřovat především na učitele mateřských škol a tím, jak na ně mohou nahlížet rodiče.

Sociální vztahy mezi rodinou a školou od poloviny 20. století začaly nabývat na významu díky individuální interakci mezi rodiči a učiteli. Celkově se zvýšila vzdělanost v naší zemi, což někdy vede k méně uctivému chování rodičů vůči učiteli, který má často stejné nebo v případě učitelů mateřských škol i nižší vzdělání než rodič (Kropáčková, 2018, s. 61). V současnosti se tento problém poněkud zmenšuje a i na učitele mateřských škol se tak více apeluje na vyšší vzdělání či alespoň větší sebevzdělávání formou rozmanitých kurzů, seminářů apod., a to i v případě, že zaměstnanec vzhledem ke svému věku či praxi nemá motivaci si vyšší vzdělání dodělat.

Krninský (2012) ve své studii zaměřené na pracovní zátěž a stres v povolání učitelů zmínil primární zdroje učitelského stresu vyplývající z výzkumu Z. Mlčáka. Který kromě primárního zdroje zátěže způsobeného interakcí rodiče či dítěte, potvrzuje na základě uskutečněného výzkumu i sekundární zdroje zátěže, které „*vyplývají na jedné straně z celkové úrovně edukačního systému a jeho základních ekonomických, politologických, sociologických a psychologických parametrů a na druhé straně ze základního pojetí sociální role učitele ve společnosti*“ (Mlčák, 2000, in Krninský, 2012, s. 88). Nutno také dodat, že role učitele ve společnosti se liší v souvislosti s odlišnostmi jednotlivých zemí a jejich specifiky.

Šuerová ve své publikaci (2018 s. 37) v jedné ze svých kapitol zaměřených na příčiny stresu u učitele, uvádí jako jeden z podstatných faktorů právě špatné společenské hodnocení učitelského povolání. Zmiňuje, že „*aniž by laická veřejnost pronikla do obtíží pedagogické práce, tíhne k negativnímu pohledu na učitele. Rodiče často vidí jen „své dítě“, které oni doma zvládnou, opomíjí fakt, že učitel má děti ve třídě třicet,*

každé jiné“. Mnohdy tak společnost může mít na situaci poněkud odlišný pohled a může tak docházet i k určité bagatelizaci situací ze strany rodiče, které mohou pro učitele znamenat také jeden z důvodů vzniku stresu. Učitel tak může pociťovat jistou míru nedocení a může se tak u něj vlivem dlouhodobého působení těchto negativních vlivů vytrácet i případná motivace. *„Často je činí odpovědnými za chyby ve výchově svých ratolestí, aniž by si připustili, že základní vklad do výchovy dává rodina a pak ve spolupráci se školou dále přispívá k řádné socializaci dítěte“*. (Šauerová, 2018, s. 37) Jak už jsem ale jednou zmínila, je třeba brát v úvahu výhody i nevýhody každé profese. Zaleží pouze na společnosti, jak a jakým směrem se bude vyvíjet prestiž učitelské profese.

2.2 Požadavky kladené na učitele

Kromě tlaku na učitele vyplývající z pracovních povinností souvisejících s tlakem vedení školky, inspekční kontroly jsou rozhodně učitele i pod tlakem ze strany rodičů. Učitelé tak nejsou pod tlakem pouze jednoho nadřízeného, jak tomu většinou bývá v jiných profesích, ale setkávají se rozporuplnými požadavky z více stran. (Lažová, 2013) Už jen samotné klima školského systému na nás může působit poněkud zvláště a učitelé tak mají spíše tendenci pociťovat tlak z politické stánky a i společnosti jako takové. Není pak divu, že mnoho učitelů má problém se zvládnutím stresu pod náporu nároků plynoucích z aktuálního školského systému, ale potýkají se zároveň i s požadavky kladených ze strany rodičů, kterým se snaží rovněž vyhovět.

Chce-li učitel ale plně vyhovět požadavkům a nárokům, které jsou na něj kladené jak ze strany nadřízených, tak i ze strany rodiče, je jen otázkou času, kdy se dostane do stresu. Může totiž nastat, že nám dané nároky přerostou přes hlavu a my nebudeme jejich plnění zvládat a jen představa na další setkání s rodičem u nás může vyvolat stres. Je proto třeba dbát, na vyhledání tzv. zlaté střední cesty a rozvržení si úkolů na úkor svých sil. Především začínajícím učitelům dělá problém najít si tu správnou střední cestu ve vztahu s rodiči a snaží se jim tak ve všem vyjít vstříc. Někdy ale i učitel občas musí být ten, kdo vysloví slovo „NE“.

V souvislosti s rodiči je tak třeba, aby si učitel stanovil určité hranice, aby byl schopen adekvátně reagovat a sebevědomě vystupovat a zároveň ve svém jednání působil přirozeně a klidně. Domnívám se, že jen tak bude učitel v interakci s rodiči schopen posílit vztah vzájemné tolerance a ochotu nalézat společná řešení v souladu s jejich požadavky.

Je pouze na učitele, jak k požadavkům ze strany rodiče bude přistupovat. Např. zda se určitým situacím bude snažit vyhýbat, protože mám předem o situaci negativní očekávání. Tento druh očekávání, pro nás velice častý a představuje pro učitele jistý „začarovaný kruh“, který se pro ně může nevědomky stát denní rutinou. Je potřeba si uvědomit důsledky a díky tomu z něj uniknout. (Gabriele Kubitschek, 2020) Snaha minimalizovat důsledky díky uvědomění si tohoto postoje, nám pomůže lépe zvládat požadavky a zmenšit tak riziko stresu ze situací, kdy se na učitele budou klást nároky z různých stran. Nicméně pokud i přes negativní zkušenost a zklamání, v nás zůstává vnitřní přesvědčení, že příště to dopadne lépe. *Každá výzva se tak mění v motivaci, která posiluje vlastní pozitivní očekávání a vlastní sebedůvěru*“. (Gabriele Kubitschek, 2020, s. 27)

Krninský (2012, s. 93) ve své studii došel k závěru, že zahraniční výzkumy přinášejí obdobná zjištění jako tuzemské. Např. Becker (2006) výzkumně dokládá, že učitelé (dotazováni byli němečtí učitelé různých stupňů škol) trpí v porovnání s běžnou populací větší stresovou zátěží, cítí se přetížení svou prací a vysokými požadavky v sociální oblasti. Lze u nich pozorovat ve zvýšené míře dopady této zátěže na zdraví, na schopnost soustředit se a rozhodovat. V porovnání s běžnou populací se u nich častěji objevuje depresivita a úzkost. Lze říci, že i nadále je třeba pracovat na zvýšení prestiže učitelé profese a společně pracovat na tom, aby si i společnost uvědomila, že učitel sebou nese jistá rizika a jsou na něj kladeny požadavky, které tuto profesi mohou ztížit nebo snížit jeho motivaci.

2.3 Oblast komunikace mezi rodiči a učiteli

Oblast komunikace je v učitelé profese jako zdroj stresu jednou z nejčastějších. A v souvislosti s mateřskými školami je tato příčina stresu poměrně pravděpodobnější, než u jiných stupňů škol. V mateřských školách ve většině případů probíhá kontakt s rodiči denně při předávání dítěte. Oblastí komunikace mezi rodiči a učiteli v souvislosti se vznikem stresu mezi těmito dvěma subjekty, se zabývala i Martanová a Konůpková. Ve své studii z roku 2019 se zabíraly otázkou „*co přesně ve vztahu s rodiči učitele stresuje? Centrální kategorií, která se jeví jako zdroj stresu, je vzájemná komunikace učitele a rodiče a některé její aspekty: míra komunikace, její obsah a směr a vyváženost sil při komunikaci*“ (Martanová & Konůpková, 2019, s. 230). Důležité je tedy zdůraznit širokou oblast komunikace, která je provázána několika aspekty, které se vzájemně ovlivňují a nelze je tak úplně od sebe oddělit a jinak tomu není ani při interakci učitel-rodíč. Lažová (2013) také podotýká, že dobré vztahy mezi lidmi jsou vždy založeny

na komunikaci, jejímž základem je poznání partnerů a dobrá vůle. Pokud má tedy být komunikace mezi rodičem a učitelem efektivní, je potřeba jednotlivé aspekty komunikace přizpůsobit druhé straně či najít způsob, jak s danou osobou komunikovat, k čemuž nám dopomůže poznání druhé osoby. Komunikace pak bude moct být příjemnější pro obě strany a může posílit i případnou důvěru mezi těmito dvěma subjekty.

Komunikace je pro mnohé učitele zdrojem stresu a to i přes mnohé zkušenosti a letitou praxi. Může se jednat o stres vyvolaný z obav, s jakými požadavky rodič přijde, způsobu komunikace a mnoho jiných příčin, které pro učitele představují samotný zdroj stresu a to i v případě, že si tuto představu z obav či jiných příčin stresu částečně občas zbytečně vyvolává učitel sám. Učitelé hovoří o komunikaci s rodinou, která může být zdrojem stresu. Specifika a vyšší nároky pak nese komunikace s rodinou dítěte problémového. Učitelům na jedné straně vadí, když rodiče problémového dítěte vůbec nekomunikují a nechodí na třídní schůzky ani konzultace. (Martanová & Konůpková, 2019, s. 230) Na druhou stranu, na vině může být i určitá míra stereotypu a to i v případě, pokud se nejedná o problémové dítě. Většina rodičů má určitě zafixované nepříjemné předvolávání do školy či konzultaci, která byla povětšinou za účelem konzultace nad problémem. Další část rodičů na konzultace či případné setkání nebo třídní schůzky nahlíží spíše jako na zbytečné a nepocit'ují potřebu konzultací a o konzultace se zajímají až v případě, že předmětem rozhovoru bude řešení problému či jistých nedostatků ve výchově a vzdělávání dítěte. Ať už je tomu jakkoliv, často rodiče nemají potřebu účastnit se takových setkání a jsou spíše předem demotivováni se jich účastnit.

Jsem zastánce názoru, že učitel by měl rodičům poukázat na jistou váhu třídních schůzek, ale s tím, že předmětem nebude prioritně řešení problému. S tím souvisí i způsob spolupráce, do jaké míry je ochoten učitel nechat rodiče spolupracovat a jaký zvolí k rodiči přístup. Snažím se tím především naznačit, že není třeba hned při první příležitosti rodiči předhazovat jisté nedostatky či problémy ve výchově a vzdělávání dítěte, ale spíše se zaměřit na to, aby naše komunikace s rodiči směřovala spíše k tomu, aby přistupovaly ke konzultacím jako k přínosným setkáním či nestrannému poradenství bez ohledu na pocity či vzájemné předsudky. Jak uvádí Lindner (2019, s. 9) „*Kdo zve k rozhovoru, až když se vynoří problém, toho nesmí překvapit absence důvěry.*“ Zároveň podotýká fakt, že „*navázání rozhovoru s rodinami umožňují například pravidelné schůzky, práce s portfoliem nebo hospitace. Tyto kontakty musí probíhat trvale a pravidelně.*“ Dalším problémem komunikace, který napomáhá vzniku stresu v této oblasti, je fakt že učitelé

neumí mluvit s dospělými nebo v danou chvíli nejsou schopni si nepřipustit podstatné rozdíly, které si vlivem každodenní práce ani neuvědomují.

Učitelé jsou zvyklí komunikovat především s dětmi, kdy jednají obvykle z pozice „nadrženého“. Oproti tomu komunikace s rodiči vyžaduje rozhovor, kdy učitel s rodiči bude jednat jako rovný s rovným, což se stává pro mnoho učitelů obtížné a stresující. Učitelé mnohdy jednají autoritativně právě i při komunikaci s rodiči. Tento projev často vyplývá právě ze strachu. (Feřtek, 2011)

Často se ale také setkáváme naopak ze strany rodiče s tzv. rodičovským mlčením. Jedná se o situaci, kdy rodič při rozhovoru s učitelem zaujme spíše roli posluchače a nereaguje nebo se nevyjadřuje k dané věci. Výsledkem je poté agresivní výlev vůči škole až doma či mimo instituci. (Feřtek, 2011). I taková situace však pro učitele představuje určitý zdroj stresu. Učitele si často již při odchodu rodičů vytváří mnohdy až „absurdní“ scénář o tom, jak budou za zavřenými dveřmi rodiče reagovat a jak budou dále podávat svému okolí vzniklou situaci, která byla středem konverzace. I tady lze však danou situaci ještě poněkud zachránit a nabídnout rodiči možnost vyjasnit si nesrovnalosti, které by pak mohly být středem konfliktu nebo se také zeptat, zda má k danému problému jiné alternativní řešení či návrh, které by mohlo vést k společnému zakončení konverzace s oboustrannou spokojeností. Zde se nachází, ale otázka, zda daní rodiče o komunikaci či spolupráci na společném řešení vůbec stojí.

Feřtek (2011) ve své publikaci také zmiňuje, že v komunikaci s rodiči u učitelů převládá tzv. „obranářský syndrom“, který spočívá v tom, že se učitel snaží co nejméně připustit rodiče k tomu, aby nějakým způsobem nezasahovali do jeho práce.

Snažíme si tak držet od rodičů určitý odstup, místo zvolení vhodnější strategie, zapojení rodičů do samotného rozhodování. Zapojením rodičů totiž pro mnoho učitelů znamená nejen stres z komunikace s rodiči, ale také obavy z velké angažovanosti, na jehož základě se pak učitel stresuje z hlediska časové tísně, která by mohla nastat v důsledku přemíry požadavků či jiných nápadů ze strany rodiče. Tady je potřeba nastavení si hranic, které budou obě strany dodržovat. I přes vzájemnou podporu, komunikaci a ochotu si vzájemně pomoci, by si učitelka měla držet od rodičů určitý profesionální odstup, který by si měla předem stanovit. Je pochopitelné, že občas s rodiči učitelé pronesou pár osobních vět, nicméně je podstatné stanovit si určitou míru profesionálního odstupu navzdory sympatiím, kterými učitelka často podléhá vzhledem ke svému přístupu v této profesi.

2.4 Spolupráce učitele a rodiče

Jedním z problémů v interakci rodiče a učitele, který může představovat další z příčin stresu, je nedostatečné navázání vztahu a důvěry ze strany učitele. (Morgan, 2017) Učitelé často nemají mnoho příležitostí navázat s rodiči hlubší vztah, na jehož základě by mohla vzniknout vzájemná důvěra a případné odbourání předsudků vůči některým rodičům. Pokud je ale učitel s rodičem schopen dobře komunikovat, budou pak pravděpodobně schopni i vzájemné a efektivní spolupráce. Spolupráce rodiče a učitele je ale mnohdy jiná, než je očekávání a to především u začínajících učitelů.

Spolupráce učitele s rodinou je jednou z klíčových oblastí dobrého vztahu mezi těmito subjekty. Nicméně spolupráce bývá často na nízké úrovni a jak rodičům, tak i učitelům chybí často zkušenosti, jak vzájemně vést spolupráci, která by byla oboustranně přínosná. „Často se hovoří spíše o *klientském a partnerském přístupu*“. (Čapek, 2013, s. 14) Tyto přístupy se liší především tím, jak lze z pohledu učitele nahlížet na rodiče a jak dané rodiče vnímáme. S tím také pak souvisí úroveň stresu, kterou u nás daní rodiče vyvolávají.

Jako první zde představím již výš zmíněný klientský přístup. Na jedné straně je rodič vnímán (učitelem, veřejností, i sám sebou) jako klient/zákazník, na jehož přání, zájmy a potřeby má škola reagovat. Mottem je zde „náš zákazník, náš pán“. Kvalita práce s rodiči se měří, podle toho, jak jsou uspokojována jejich přání. (Čapek, 2013, s. 14) Již z této definice je zřejmé, že na učitele zde mohou být kladeny nároky, které nemusejí být vždy v souladu s ochotou domluvit se či vzájemně spolupracovat. Tento přístup tak vědomě i nevědomě může ovlivňovat práci učitele, která se pod nátlakem požadavků může stát do jisté míry stresující. Rodič se tak časem může stát právě zdrojem stresu, kdy nad pozitivním stresem (motivace něco změnit, vylepšit) bude převažovat spíše ten negativní. Může to mít na svědomí především míra požadavků na učitele ze strany rodičů, ale také jejich plnění, které mohou brát jako samozřejmost a nakonec i samotné očekávání rodičů. Právě tyto a mnoho jiných aspektů mohou být ze strany rodičů pro učitele zdrojem stresu.

„Na druhé straně může být rodič vnímán jako partner ve výchovně-vzdělávacím procesu, který rovnocenně sdílí se školou a učiteli odpovědnost za vzdělání dítěte. Mottem je zde ‚ve dvou (společně) se to lépe táhne‘ “. (Čapek, 2013, s. 14) „*Kvalita práce s rodiči se měří podle toho, jak silný (intenzivní) je vztah mezi rodičem a školou, nakolik se rodič podílí na školním životě a spolupracuje s učitelem*“. (Textor, 2009 in Čapek, 2013, s. 14) Ve výchovně-vzdělávacím procesu, je však důležité mít na paměti oba tyto přístupy.

Učitelé by měli přistupovat k rodičům jako k partnerovi. Zároveň ale musí respektovat, že jejich klientem je rodič, kterému je potřeba nabízet rozmanité formy spolupráce, efektivní komunikaci a partnerství, aby dosáhli ve spolupráci s nimi v kvalitního vzdělávání. (Čapek, 2013) Spolupráce školy s rodinou ukazuje na kvalitu školy. Jen tam, kde rodiče a škola nacházejí společné cíle, kde jsou rodiče informovaní, co se ve škole děje, mohou se na tomto dění podílet, jen tam se rozvíjí vzájemné porozumění a příznivé školní klima. (Čapek, 2013, s. 16) Dále také autor ve své publikaci zmiňuje, že učitelé po rodičích požadují podporu a pomoc, přesto však jak už bylo jednou zmíněno v jedné z kapitol, jsou to právě učitelé, kteří mnohdy nerespektují autoritu rodiny a neberou tak v potaz názory rodičů či nejsou schopni přiznat svoji chybu. Takové jednání učitelů je specifické především u rodin s nižšími příjmy. Můžeme tak předpokládat, že učitelé berou ve svém jednání s rodiči v potaz sociální postavení, v souvislosti s některými lidmi, tak učitelé mohou pocítit jistý pocit nadřazenosti, který pak vede k nespravedlivému jednání, které se pak může podepsat na vzájemné důvěře a ochotě s druhou stranou spolupracovat.

Krninský (2012, s. 92) na základě svého výzkumu zaměřeného na pracovní zátěž a stres v povolání učitele dospěl k výsledkům, že pokud jde o zdroje pracovní zátěže, uváděli učitelé dotazovaní v tomto výzkumu jako nejvíce zatěžující faktor psychické vypětí profese“ (autorka popisuje nervovou zátěž jako nutnost „sledovat nepřetržitě celou dobu výuky a dalších pedagogických činností mnoho podnětů a včas na ně správně reagovat“ - Šimíčková-Čížková, 2009, s. 16). Další negativa učitelé profese lze zastřešit třemi jejich zdroji – nárokům práce neodpovídajícím platem a špatnou spoluprací s rodiči, která úzce souvisí s agresivním chováním dětí. Taktéž Krninský (2012) ve své studii na základě již výzkumných zjištění zmiňuje, že jedním z negativ učitelé profese je právě zdroj špatné spolupráce rodiči. Toto tvrzení doplnil několika výzkumy, které tento zdroj stresu v souvislosti s rodiči potvrzují. Např. Blahutková, Vacková a Cacek se ve svém výzkumu z roku 2002 dospěli ke zjištění, že jeden ze stresorů při práci učitele představuje nedostatečná spolupráce s rodiči (22%).

Dobrá spolupráce mezi učitelem a rodiči není založena pouze na tom, že se učitel přizpůsobí potřebám rodiče. Nedílnou součástí je také zohledňovat i potřeby učitelů, které by neměly být odsouvány do ústraní. Obě dvě osoby by si měly být rovny a jedna druhou by měla respektovat s ohledem na jejich potřeby. (Felcmanová, 2013)

Podobně jako u rodičů se i u učitelů objevuje:

- potřeba úcty, respektu, oceňování odvedené práce a podpora ze strany rodičů,
- potřeba budování vzájemné důvěry

- učitelky si s tím spojují také to, aby i rodiče plnili dohodnuté požadavky,
- snaha a zájem o řešení problémů, aktivní spolupráce a hlavně dosažitelnost rodičů,
- aby rodiče znali a respektovali jejich pravidla (pravidla učitelů/pravidla školy).

(Felcmanová, 2013, s. 29)

Autorka v textu přehledně shrnuje jednotlivé potřeby, které se vzájemně prolínají a nelze je od sebe úplně oddělit. Navázání vztahu pro efektivní spolupráci s rodičem vyžaduje čas a úsilí a učitel musí hledat způsoby spolupráce, které budou učiteli i rodině nejvíce vyhovovat a i přes možná úskalí se vzájemně respektovat a snažit se naplňovat jednotlivé potřeby.

2.5 Pohled na výchovu a vzdělávání ze strany rodiče

Každý jedinec má nárok nahlížet a vést výchovu směrem, který uzná za vhodný. Různé pohledy na výchovu jsou terčem mnoha rozporů mezi lidmi ve společnosti. Není tak divu, že i v učitelské praxi se občas narazí na nesoulad mezi způsobem výchovy upřednostňovaným rodičem a učitelem.

„Rodiče působí na dítě a jeho hodnoty, čímž mohou ztěžovat práci učitele, pokud se hodnoty obou systémů liší. Takový učitel má obtížnou cestu k žákovi a rovněž se potýká se svými emocemi vzteku a znechucení vůči nestarajícimu se rodiči“. (Martanová & Konůpková, 2019, s. 226) Avšak obecnou zásadou je, že každý, kdo je rodičem má právo podílet se na rozhodování, která mají vliv na vzdělávání jejich dětí. (Bojuwoye 2009, in Morgan, 2017) Ačkoliv rozdílný pohled na výchovu a vzdělávání může být poněkud odlišný, učitel i zde stále musí v rámci možností respektovat výchovný styl rodiče či jeho pohled na vzdělávání dítěte. I přesto, že *„rodina již nepředstavuje místo, které vždy poskytuje emocionální jistotu, dovednost rodičů vychovávat děti slábne, klesají sociální interakce uvnitř rodiny, rodiče stále častěji přesouvají zodpovědnost za výchovu a vzdělávání dítěte na různé instituce (škola, různé volnočasové organizace)“* (Šauerová, 2018, s. 37). V poslední době se často setkáváme a rodinami, které mají příliš laxní přístup či pohled na výchovu a vzdělávání dítěte. Pro učitele takový přístup ze strany rodičů tak představuje mnohdy zdroj stresu, se kterým mají problém se vypořádat. Na tomto základě pak učitel může reagovat podrážděně či arogantně. V druhém případě se může jednat zase o přílišnou péči ze strany rodiče, která při výchově a vzdělávání dítěte spíše škodí.

V současné době se v souvislosti s rozdílným pohledem rodiče a učitele, setkáváme se zpochybňováním aspektů, které jako učitelé považujeme za důležité. „*V praxi mateřské školy je pro nás rodina partner, se kterým přicházíme denně do kontaktu a s nímž se dočasně dělíme o výchovu dítěte*“ .(Svobodová & Vítečková 2017, s. 114) A přesto, že by učitele neměli zasahovat do soukromí rodin, občas se stává, že výchova a přístup ke vzdělávání dětí dostává učitele do jisté míry do rozpaků. Může se jednat o situaci, kdy rodič z pohledu učitele může omezovat možnosti dítěte v oblasti výchovy a vzdělávání důležité pro vývoj dítěte. Jednou z dalších důvodů neshod mohou být také ale i naopak očekávání rodičů a jejich zvýšené požadavky na dítě, nepřiměřené věku. Učitel by měl být ale profesionál a znát hranici a metody, jak v takovém případě s rodiči pracovat. Tzn. nabídnout vhodné metody spolupráce a dbát na efektivní komunikaci na profesionální úrovni. Pokud učitelé hovoří o dětech problémových, pak se zdá, jako by samo problematické dítě možná nebylo tím pravým problémem. Problémem z učitelovy perspektivy je často rodič. Učitel vidí zdroj stresu a příčiny či vinu spíše na straně rodiče než dítěte. Místy mají učitelé dokonce tendenci dítě omlouvat, nezlobí se na dítě (jako by zloba na dítě byla do určité míry učitelským tabu), nýbrž na rodiče jako zdroj potíží, nevychovanosti dítěte. (Martanová & Konůpková, 2019, s. 229) Autorky zároveň uvádí, že učitelé říkají, že děti jsou odrazem či obrazem svých rodičů a je na rodiči, jak bude dítě ve škole prospívat. Otisk rodiny vidí ve stylu výchovy, pojetí norem a míry, do jaké se rodina dítěti věnuje a jak ho pro školu motivuje.

Aby byl učitel schopen pochopit pohled rodiny na výchovu a vzdělávání, je důležité efektivně komunikovat a snažit se navázat spolupracovat s rodiči. Komunikovat s rodiči znamená pochopit výchovný styl rodičů. Podoba výchovných postupů v rodině je přitom závislá na celé řadě okolností. Nejčastěji se prokazuje v závislosti na stylu výchovy na emočním vztahu rodičů k dětem a k sobě navzájem, na způsobu kladení nároků na děti a na mechanismech kontroly jejich plnění. (Svobodová & Vítečková, 2017, s. 118) Navázání vztahů s rodinou je důležitou součástí odborné dovednosti pedagoga a budování vzájemné důvěry závisí na schopnosti učitele akceptovat názory a emoce rodičů. Zároveň je důležité ponechat případné předsudky a snažit se respektovat, naslouchat a přijmout rodiče jako partnera (Guerra & Luciano, 2010).

Další zdroj stresu v souvislosti s odlišným pohledem na výchovu a vzdělávání ze strany rodičů, je v současnosti často způsoben větší rozvodovostí rodičů. Děti většinou bývají ve střídavé péči a nároky a přístup k výchově a vzdělávání jsou často u rodičů odlišné. V takovém případě je pro učitele poněkud náročnější komunikace a spolupráce s rodiči a vzhledem k odlišným přístupům rodičů na dítě může představovat pro učitele

další stresor. Často se setkáváme s tím, že rodič nesouhlasí s výchovou matky a naopak. A po učitelce chtějí, aby je utvrdila ve správnosti svého přístupu k dítěti. Učitelky se tak často těmto rozhovorům snaží vyhýbat či se snaží rodičům poradit a nalézt střední cestu mezi nároky těmito dvěma subjekty, aby to případně mělo i co nejmenší dopad na samotné dítě.

V následující části diplomové práce budou objasněny záměry práce a způsob získání dat pro výzkumnou část. Na jejímž základě bude zpracována analýza a interpretace získaných dat prostřednictvím výzkumného šetření.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část je zaměřena na kvalitativně orientovaný výzkum, který řeší problematiku stresu při práci učitele v mateřské škole v souvislosti s rodiči. Tato kapitola obsahuje popis procesu výběru výzkumného vzorku, zvolenou metodologii, která zahrnuje způsob získávání, zpracování získaných dat.

3.1 Výzkumné cíle

Na základě prostudování odborných materiálů a získaných dat, byly stanoveny tyto výzkumné cíle:

Hlavní výzkumný cíl:

- Cílem je identifikovat stěžejní problémy, které vnímají učitelky mateřských škol jako zdroj stresu v souvislosti s rodiči.

Dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit, jaké situace jsou z perspektivy učitelek MŠ chápány jako stresující.
- Popsat, reakce učitelů v situacích, které pro ně představují stres nebo zátěž.
- Odhalit, jak popisují učitelé vztahy s rodiči.

3.2 Výzkumné otázky

Z výše zmíněných výzkumných cílů byly odvozeny tyto výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

- Jaké stěžejní problémy představují pro učitelky mateřských škol stres v souvislosti s rodiči?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaké situace jsou z perspektivy učitelek mateřských škol chápány jako stresující?
- Jak reagují učitelé na stres způsobený v souvislosti s rodiči?
- Jak popisují učitelé mateřských škol vztah s rodiči?

3.3 Výzkumný vzorek a způsob jeho výběru

Pro získání výzkumného souboru byl zvolen dostupný výběr, na základě kterého se podařilo získat 7 participantů. Jedná se o učitelky mateřských škol ve Zlínském kraji. Participantky obdržely žádost o spolupráci na výzkumném šetření pro diplomovou práci a před realizací výzkumu byly požádány o podepsání souhlasu, zda souhlasí s využitím získaných dat pro diplomovou práci. Zároveň byly plně informovány o průběhu a okolnostech výzkumu a s případnou možností odvolání svého souhlasu, až do okamžiku dokončení tvorby závěrečné práce.

Délka praxe vybraných učitelek pro výzkumné šetření se pohybuje v rozmezí od 1-37 let. V případě nejvyššího dosaženého vzdělání se jednalo o vysokoškolské s bakalářským titulem. Z čehož jedna učitelka si dodělává nástavbu magisterského vzdělání. Zbylé učitelky dosahují středoškolské vzdělání.

Participant	Délka praxe na pozici učitelky v MŠ	Vzdělání
U 1	26	Vysokoškolské (Bc.)
U 2	25	Středoškolské
U 3	37	Středoškolské
U 4	3	Vysokoškolské (Bc.)
U 5	3	Vysokoškolské (Bc.)
U 6	1	Středoškolské
U 7	18	Středoškolské

Tabulka 1 Informace o učitelkách

3.4 Výzkumné metody

Pro získání dat pro práci, je důležité také stanovit vhodnou metodu. Vzhledem k široké problematice a charakteru výzkumu, byla pro práci vybrána metoda interview. Vzhledem k výzkumnému charakteru práce byla tato metoda vyhodnocena jako nejvhodnější pro získání dat. Výzkumnému šetření pomocí interview, vždy předcházela metoda nedokončených vět.

Interview

Jak již bylo výše zmíněno, pro výzkumné šetření byl zvolen kvalitativně orientovaný výzkum, na jehož základě jsem se prostřednictvím polostrukturovaného interview s učiteli mateřských škol snažila zjistit, jaké situace u učitelů vyvolávají stres v souvislosti s rodiči. Zároveň jsem se snažila odhalit, jak učitelé hodnotí vztah mezi nimi a rodiči a lépe tak pochopit příčinu vzniku stresu. „*Hlubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu*“ (Lofland in Švaříček & Šedřová, 2014, s. 160). Ukázka rozhovoru s učitelkou je uvedena v příloze PII.

Polostrukturované interview vychází z předem připravených témat vztahující se k dané problematice. Vytvořené oblasti v souladu se zaměřením výzkumného šetření obsahovaly předem navržené otázky. V interview jsem se zaměřila na oblast vztahující se k situacím, které učitelé vnímají jako zdroj stresu v souvislosti s rodiči a jejich vliv na chování a jednání učitelů v dané chvíli, komunikaci učitelů s rodiči a na vztahy mezi učiteli a rodiči z pohledu učitelů. U otázek se předpokládalo s případným pozměněním podle toho, jak se dané rozhovory s jednotlivými učitelkami budou v průběhu vyvíjet.

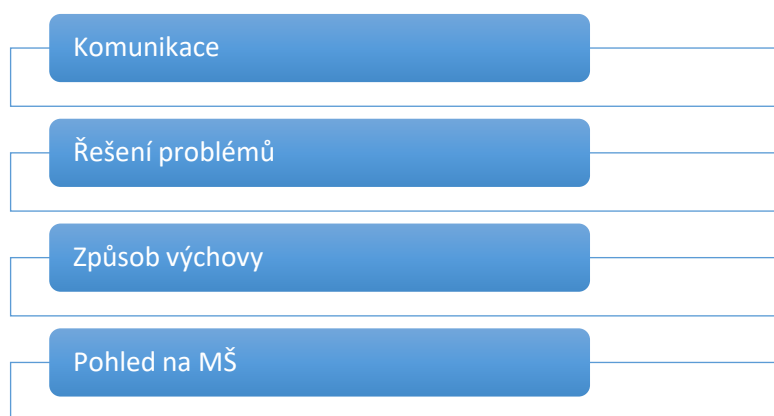
Důvodem zvolené metody bylo hlouběji nahlédnout do této do problematiky stresu v učitelské profesi v kontextu s rodiči. Zvolená metoda se hodí k danému typu práce. Cílem zde není zjistit která situace je tou nejčastější, ale snažím se zjistit a pokud možno pochopit příčinu, která vede v dané situaci ke vzniku stresu u učitelek v souvislosti s rodiči. Před samotným sběrem dat jsem se snažila navést uvolněnou a přátelskou atmosféru. Díky které se zúčastněné učitelky během rozhovoru částečně uvolnily. V některých případech tak nebyl zachován formální rámec výzkumu, ale byl veden spíše v přátelské rovině.

Metoda nedokončených vět

Před samotným interview s učitelkami byla využita metoda nedokončených vět, jejichž cílem bylo zachytit první myšlenky, které respondenty napadnou po přečtení nedokončených vět. Rozsah vyjádření nebyl omezený a odpovědi byly zaznamenány do záznamového archu v PC samotnými učitelkami těsně před zahájením rozhovoru. Nedokončené věty, zároveň uvedly učitelky blíže do problematiky, která byla předmětem výzkumného šetření. Tato metoda v zápětí sloužila jako podklad pro rozhovor s učitelkami a zároveň jako zdroj dat pro výzkum. Ukázku metody nedokončených vět naleznete v příloze PI.

3.5 Zpracování dat

Po získání dat prostřednictvím nedokončených vět a rozhovorů jsem analyzovala všechna data pomocí otevřeného kódování. Na základě provedené transkripce, jsem si zápisky několikrát pečlivě přečetla, abych analýzu pomocí otevřeného kódování provedla co nejpečlivěji a vypsala si jednotlivé kódy, které vystihovaly dané situace, které učitelky vnímají jako zdroj stresu v souvislosti s rodiči. Takto vypsané kódy jsem později přetvářela v koncepty, které představovaly základ pro kategorizaci dat. Kódování transkriptu a získaných dat s nedokončených vět jsem prováděla opakovaně a snažila se tak neustále hledat souvislosti mezi kódy, které se při opakované analýze vyskytly. Každá kategorie vystihuje nejčastěji vyskytované situace, které pro učitele znamenají zdroj stresu, které rodiče u učitele vyvolávají. Na základě výzkumného šetření vyplynulo několik významových kategorií:

Obrázek 1 Schéma kategorií

Následující tabulka představuje již zmíněné kategorie a subkategorie, které vznikly díky postupnému shromažďování a sumarizování jednotlivých kódů.

Komunikace	Řešení problémů	Způsob výchovy	Pohled na MŠ
<ul style="list-style-type: none"> • Sdělování nepříjemných informací • Požadavky rodičů • Nedorozumění • Prostor a čas 	<ul style="list-style-type: none"> • Přehanné řešení • Neřešení problému 	<ul style="list-style-type: none"> • Nejednotný přístup • Ochrannářský přístup 	<ul style="list-style-type: none"> • Neznalost chodu MŠ • Nedůležitost MŠ

Obrázek 2 Schéma kategorií a subkategorií

Vytvořené kategorie jsou prezentovány v následující kapitole empirické části, která je zaměřena na interpretaci jednotlivých kategorií, které vyplynuly z výzkumného šetření.

4 INTERPRETACE DAT

Následující část je zaměřena na interpretaci získaných dat. Kapitola je strukturovaná na základě významových kategorií, které byly představeny v předchozí kapitole. V každé části se tak pokusím popsat danou kategorii, které byly na základě získaných dat vytvořeny a následně je doplnit výpověďmi participantek. Předmětem analýzy bylo identifikovat stěžejní problémy, které vnímají učitelky mateřských škol jako zdroj stresu v souvislosti s rodiči. Na základě získaných dat a následně vytvořených kategorií, se zde pokusím popsat situace, které jsou z perspektivy učitelek mateřských škol chápány jako stresující.

4.1 Zjištěné situace představující pro učitele v mateřské škole zdroj stresu v souvislosti s rodiči

Před samotným začátkem výzkumného šetření, jsem se zamyslela, jak nejspíš učitelé vnímají rodiče a zda příčina vzniku stresu nepodléhá právě tomu, jak jednotliví učitelé na rodiče nahlíží. Proto jsem se rozhodla do otázek ve výzkumném šetření zařadit otázky, které by nastínily, jaké jsou vztahy mezi rodiči a učiteli a co pro učitele rodič znamená. Na základě získaných dat se ukázalo, že zúčastněné učitelky přistupují k rodiči převážně na profesionální úrovni a chápou rozdíl mezi úlohou rodiny a mateřské školy. U1: *„Rodič pro mě znamená, tu nejdůležitější osobu. MŠ a tudíž práci učitele беру až jako doplňující „druhou“ a spolupráce s rodiči je pro mě naprosto důležitá. Záleží pak už na nás a na zkušenostech učitelky jak tomu rodiči poradí.“* Nebo jak uvedla z dalších učitelek U6: *Rodič je pro mě... nedílnou součástí rozvoje dítěte. Současně si také většina uvědomuje, jednu z úloh mateřské školy, kdy rodič pro učitele U4: „...představuje partnera ve smyslu výchovy a vzdělávání jeho dítěte...máme společný cíl, který společně konzultujeme a volíme cesty, jak jej v rámci společné spolupráce dosáhnout“.* Snaha společně dosáhnout cílů a zapojení či spolupráce rodiče nejednou z cest k úspěšným výsledkům.

Nicméně pro učitelky nepředstavuje rodič pouze partnera, s kterým se snaží dosáhnout úspěšných výsledků. Představuje pro něj také klienta. Jak uvedla jedna z učitelek, rodič pro ni znamená U5: *„klient“, „přítel“ s kterým se pravidelně setkávám se stejným cílem. Společně usilujeme o přirozený a efektivní vývoj dítěte“.* Učitelka zde uvedla, řekla bych takřka ideální přístup k rodiči. Ovšem tzv. klientský přístup, který učitelka zmínila, může být právě v některých případech jednou z příčin vzniku stresu u učitelů.

Ve snaze vyhovět rodičům, se tak učitel velice snadno může dostat do stresové situace. Klientický přístup může vědomě i nevědomě může ovlivňovat práci učitele, která se pod nátlakem požadavků může stát do jisté míry stresující. Rodič se tak časem může stát právě zdrojem stresu, kdy nad pozitivním stresem (motivace něco změnit, vylepšit) bude převažovat spíše ten negativní. Může to mít na svědomí především míra požadavků na učitele ze strany rodičů, ale také jejich plnění, které mohou brát jako samozřejmost a nakonec i samotné očekávání rodičů. Právě tyto a mnoho jiných aspektů mohou být ze strany rodičů pro učitele zdrojem stresu. Proto se může nastat, že pro učitele rodič představuje U7: *„Nejvíce stresový faktor při povolání učitelky v MŠ...Protože nikdy nevím, s jakou ten rodič do té školky přijde náladou nebo s jakým rozpoložením. Někdy přijde, usmívá se, a z toho prostě někdy hledá problém tam, kde problém není. Proto si myslím, že komunikace s rodiči je při práci učitele celkově velmi stresující“*.

Z výpovědi vyplývá, že příčinou vzniku stresu v interakci s rodiči pro učitele představují obavy z aktuálního rozpoložení rodiče, ale především z neočekávané reakce rodiče. Učitel si tak do jisté míry může vytvářet či podpořit stres na základě toho, jak na danou situaci nahlíží a jak ji hodnotí, případně také tím, co očekává. S čímž mohou souviset dosavadní negativní zkušenosti s rodiči nebo také případný nedostatek zkušeností, především u začínajících učitelů.

I přesto, že učitelky hodnotí vztahy s rodiči na dobré úrovni, pro učitelky jsou rodiče jistý zdroj stresu. Jaké stěžejní situace pro učitelky mateřských škol představují zdroj stresu v souvislosti s rodiči podrobněji představíme níže.

4.1.1 Komunikace

Jak již bylo ve výše zmíněných kategoriích uvedeno, ve většině případů představují pro učitelky mateřských škol zdroj stresu situace, v nichž dochází ke komunikaci s rodičem. Dostává je do jisté míry stresu i přesto, že rodiče převážně hodnotí jako své partnery, s kterými se snaží usilovat o společné cíle. U4: *„...přece o nic nejde, chci se jenom pobavit s tím rodičem...“*. Při otázce, zda běžná komunikace s rodičem vystavuje učitelku stresu, učitelka reagovala přiměřeně vzhledem k svým dosavadním zkušenostem.

U4: *„Tak určitým způsobem asi, dá se říct, že jo a pokaždé. Protože jsem v praxi krátce a vzhledem k rodičům, co se týče věku, jsem mladší že...takže, tak vždycky k tomu přistupuju s takovým respektem, že prostě mluvím se starším člověkem. Né úplně ten stres“*

v tom smyslu, jak to asi myslíte, ale jako vždycky tam je stres, trochu tam je vždycky (smích)“.

U4: „... že prostě o nic nejde, že se jedná jenom o komunikaci...když vím, že tomu rodiči jdu předat nějakou informaci, která je normální, nic po něm nechci, jakože není to nic, že bych říkala o jeho dítěti jaké je a tak a prostě v rámci toho jsem nervózní.

I přesto, že žádná z učitelek nehodnotí rodiče jako osoby, z kterých by měly mít obavy. Popisují učitelky rodiče jako někoho, z koho mají respekt a ve snaze vyhovět rodiči v souvislosti s vhodným podáním informací, se tak u učitele vyskytuje pocit nervozity a nejistoty, které stres doprovází.

U6: „...nejistota, jestli jsem třeba řekla jako, to co jsem říct měla, nebo jestli jsem to třeba podala správně“. K podobnému názoru došla i jedna z dalších učitelek, avšak jako příčinu vzniku stresu částečně hodnotí i nedostatek praxe.

U6: „...a to je možná jen díky tomu, že má tu praxi takovou krátkodobou“.

Učitelky si uvědomují, že potřebují dostatečné zkušenosti, které mohou během praxe získat a na jejichž základě se tak v komunikaci s rodiči zdokonalovat.

U4: „Chyba při komunikaci s rodičem podle mě spočívá v nedostatku zkušeností vzhledem ke krátké praxi“.

V souvislosti s tím, jedna z učitelek s dlouholetou praxí zastává názor, že se jedná o přirozenou cestu k poznání a zdokonalení se. Zároveň zmiňuje, že nárůstem zkušeností učitel získává větší jistotu a pevné pod nohama.

U1: „Tím si musí každý přirozeně projít...jakmile získáš pevné pod nohama, tak si potom schopná i prezentovat před rodičem, že stojíš pevně na nohách. Ten rodič si tě váží a že ...(přemýšlí) se tě může na něco i odborně...my jsme vyplašení na začátku...aaa...a spíš jim jen tak sloužíme. Ale s postupem času a s postupem zkušeností, tak si už můžeš ledasco i dovolit“.

U1: „My je dopravujeme k tomu, co potřebujeme taktem, úsměvem, pochvalou, ale z toho nesmí chybět přiměřený humor a trocha nadsázky, aby ta komunikace byla tak nějak odlehčená a my i rodiče se tak postupně zbavili toho ostychu nebo nervozity, která pak může být dalším zdrojem stresu“.

Následně další z učitelek uvádí, že podstatnou roli pro vznik stresu hraje očekávání reakcí rodiče, na základě kterých je učitelka nervózní.

U5: „*Jako ale hlavně vím, s jakým rodičem můžu jakým způsobem komunikovat, a mám z toho třeba kolikrát radost, že to třeba s rodičem vyřešíme naprosto na stejné vlně, že třeba jsem z toho nervózní, že se bojím, že ten rodič bude špatně reagovat a pak ten rodič reaguje úplně perfektně a vyřešíme to jako úplně skvěle, domluvíme se co a jak. Takže kolikrát si z toho člověk odnese tady z těch situací hodně*“.

Zároveň z rozhovoru s učitelkou vyplývá, že je důležité rodiče také poznat a opět se potvrzuje, že k tomu přispějí další zkušenosti v komunikaci s rodiči, které nám časem dodají větší odvalu a jistotu.

Učitelka také zmiňuje, že je dobré mít vedle sebe osobu, díky které máme možnost danou situaci, která je pro učitelku stresová konzultovat a poradit se tak o případném řešení. Zároveň zmiňuje důležitost sebehodnocení, kdy je učitelka schopna následně danou situaci zhodnotit a na jejímž základě se tak zdokonalit.

U5: „*Tak já si myslím, že tím, že jsme jako ještě mladá a nemám tolik let praxe tak jako určitě na sobě může pracovat hlavně v tom, že určitě mi nejsou ty situace příjemné. Že si myslím, že učitelka, která má za sebou 20 let praxe úplně v klidu půjde za tím rodičem a úplně všechno řeší jako okamžitě. Což naopak pro mě jako každá situace, i když není jako nějak stresová, tak pro mě je jako, jsem jako vnitřně já ve stresu. Ačkoliv vím, že třeba vůbec nemusím. Protože tím, že tu praxi nemám, tak třeba ještě nevím, jak ten rodič bude reagovat. Naopak ta učitelka co tu praxi má, tak přesně jako ví, co se stane a už jako má ty argumenty a už ví jak na toho rodiče zapůsobit. Což jakože já v některých situacích nevím a radši jsem třeba, řeknu třeba kolegyni, ať to jde třeba vyřešit. A jako poslechnu si jí, jak ona reaguje a jako snažím se z toho, vzít si prostě co nejvíc informací a prostě pobrat to, co bych jako já mohla dělat lepší*“.

Z výpovědi učitelky by mohlo vyplývat, že se snaží vyhnout nepříjemným rozhovorům s rodiči, které učitelka vyhodnocuje jako stresové situace, ale ve skutečnosti se snaží touto formou něčemu přiučit a něco si z pozorování učitelky odnést. V zápětí učitelka toto tvrzení potvrzuje v následující výpovědi.

U5: „*Určitě pobírám nějaké zkušenosti. Jakože snažím se všechno řešit sama, ale zároveň některé situace jsou vždycky jakože, nejsou tak příjemné. Nebo člověk úplně neví, jakým způsobem tomu rodiči to prostě sdělit nebo jak to řešit. Takže určitě je fajn, kdy že tam někdo zkušenější a člověk může vůči němu vzhlízet*“.

Učitelky v rozhovoru potvrzují, že praxe a zkušenosti získané během praxe jsou nedílnou součástí k odbourání jisté míry nejistoty a nervozity, která nejen v počátcích může na učitele působit a ovlivňovat tak jeho chování a jednání v komunikaci s rodiči.

U7: *„Může to být i tak, že člověk počítá s tím nejhorším, tudíž možná vyvolám si ten stres..eehh..zbytečně. Ale pak mě to zase mile překvapí, je to o té osobnosti toho člověka celkově bych řekla“.*

Sdělování nepříjemných informací

Jako jednu z nejčastějších příčin zdroje stresu v komunikaci s rodiči, popisují učitelky situace, kdy mají rodiči sdělit nepříjemnou informaci. Ze získaných dat vyplynulo, že nejčastěji se jedná o sdělení rodiči, která se vztahují ke sdělování úrazů, konfliktů mezi dětmi a případné vývojové problémy. Příčinou těchto situací, které pro učitele znamenají zdroj stresu, jsou nejčastěji obavy z toho, jak rodič danou informaci přijme, jak bude reagovat.

U2: *„Když rodič chodí negativně naladěný, vede to u mě k obavám z jejich reakcí“.*

Jedna z učitelek také zmiňuje, že danou situaci ovlivňují také aktuální rozpoložení rodičů, které mohou stres výrazně ovlivnit či podpořit.

U5: *„No, když je nějaký problém třeba s dítětem. Když dítě třeba něco dělá ve školce, když třeba ubližuje kamarádovi a snažím se mu to prvotně vysvětlit já, třeba třikrát ho upozorním, že to dělat nesmí a potom se člověk dostane do takové té nepříjemné situace, kdy to musí tomu rodiči sdělit, že se tady ta situace děje a musí to s ním prostě probrat do detailů a ten rodič samozřejmě...to není nepříjemné jenom mě, ale je to nepříjemné i tomu rodiči. Protože ten rodič se cítí, že selhal, že udělal něco špatně, ale přitom to dítě jakože samo za sebe reaguje třeba špatně, něco mu prostě se stalo, něco mu nesedlo, zrovna špatná situace, takže tady ty situace, když jakože musí učitel sdělit něco nepříjemného tomu rodiči“.*

Učitelka v rozhovoru uvědoměle zmínila skutečnost, že sdělování nepřímých situací například vztahující se ke konfliktům mezi dětmi není nepříjemné jen pro učitele, ale také pro rodiče. Opět zde narážíme tedy na fakt, že rodiči je nutné informaci podat vhodným způsobem a vhodně ji formulovat.

U1: *„Nechávám sice rodiče mluvit jako první a nechávám je zavzpomínat na svoje dětství nebo dětství druhého dítěte a končím otázkou vztahující se k pocitům nebo vzpomínkám, které měli ze školky dříve oni. Nebo v případě konzultace či rozhovoru*

s rodičem o daném problému, zakončuji rozhovor otázkou „co by jste mi poradila maminko? Nebo „jak byste se zachovala na mém místě vy?“ Pak se snažím o vzájemnou domluvu, abychom to tady spolu zvládli a abychom to tady doslova přežili“.

Z výše uvedeného tak vyplývá, že učitelé si v komunikaci s rodiči vytváří určitou taktiku, díky které se snaží dojít k potřebnému výsledku a vyvarovat se tak případné nepříjemné konverzaci, která by mohla vést ke vzniku stresu. Přičemž součástí toho je vzájemná domluva a i přes řešení nepříjemných situací nenarušily případný vztah s rodičem, který by mohl ovlivnit další komunikaci a přístup rodiče v průběhu docházky dítěte do mateřské školy.

U3: *„Nebo když musím třeba říct rodiči, že jsou jako neshody mezi děckama, že se bijou nebo tak“.*

Další z učitelek také potvrzuje, že jednou z důvodů vzniku stresu je právě sdělování neshod mezi dětmi. Daná učitelka se v takovém případě také během komunikace snaží vést konverzaci na profesionální úrovni a do konverzace nevnášet osobní zaujetí vůči dotyčným osobám a filtrovat informace, podstatné pouze pro popsání a sdělení dané informace, které by měly být předmětem řešení. U3: *„...snažím se být nestranná a nerozvádět téma do detailů a držet si určitý odstup od rodičů“.*

Drží si tedy i jistý odstup od rodiče, aby nebyla narušena profesionální úroveň, udržuje tak hranici mezi prací a osobním životem.

Další rozhovor potvrzuje již výše zmíněné obavy učitelů, kvůli kterým se pro ně sdělování nepříjemných informací stává stresové. Jedná se o způsob, kterým rodiči informaci sdělíme, aby informace nevyzněla jako výčitka nebo křivda, kterou by si rodič mohl vzít osobně.

U6: *„Když, se tak zamyslím, tak stresové situace. Snad situace jsou třeba u těch dětí, které se těžko adaptují, tak tam ta spolupráce s rodičem je jako trošku důležitější, aby ty děti více namotivovali a tam je ta situace taková náročnější to těm rodičům nějakým způsobem sdělit, aby se necítili nějak uražení nebo dotčení, nebo prostě aby jim to člověk nějak citelně, citelně řekl, že to dítě se prostě špatně adaptuje nebo se špatně zapojuje do kolektivu a tak to je takové celkem stresující asi no“.*

U6: *„...Pokud se však snažíte o jakoukoliv komunikaci s rodiči z důvodu nepřiměřeného nebo slabého rozvoje dítěte a komunikace není oboustranná, pak bych to viděla jako podnět ke stresu“.*

V závěru učitelka poukazuje také to, že v případě sdělování výše uvedených informací rodiči, vyhodnocuje jako příčinu vzniku stresu ochotu a zájem komunikovat. Což potvrzuje také jedna z dalších výpovědí jedné z učitelek. Podle které taktéž příčinu stresu shledává v U2: „*Nezájmu rodiče komunikovat*“.

U7: „*Rodič je zdroj stresu hlavně při úrazech dítěte nebo při tom, když musí učitel projednat s rodičem úvahu nad návštěvou SPC*“.

Sdělování rodiči o případných vývojových problémech mohou být pro některé rodiče velmi citlivé záležitosti, není tedy divu, že se opět setkáváme s názorem, že tento typ sdělení je pro učitelky zdrojem stresu.

U7: „*No samozřejmě potom, co se týká takových těch stresových faktorů v komunikaci s rodiči. To je to, když dítě by mělo jít na přezkoušení třeba do specializovaných center eh...kvůli nějakým diagnózám, ať je to nějaké komunikovat s rodičem o vývojových problémech opoždění nebo nějaká popřípadě i řečová vada. Takže komunikovat s rodičem o tom, že dítě je zpomalenější nebo má tam nějakou specifickou vadou, to taky bývá občas nepříjemné, ale naštěstí jsou to jen výjimky, kdy to člověk musí řešit*“.

Kromě potvrzení, že pro učitele představuje nejčastěji zdroj stresu sdělování informací vztahujících se k vývoji dítěte a následujícím rozhovoru o daném řešení problému s rodičem. Sděluje nám zde učitelka také další situaci, kterou vyhodnocuje jako stresovou.

U7: „*...nějaké úrazy dětí, kdy některý rodič to vezme jakože, nedá se nic dělat. A někteří rodiče si můžou myslet, že to byla vina učitele, ač dítě třeba neuposlechlo a pak vznikají nějaké takové konflikty*“.

Kromě výše uvedených situací, tedy také učitelky dále uvedly jako zdroj stresu, sdělování informací, týkající se úrazů. Zde se může naskytnout nařčení, které spočívá v hledání chyby na straně učitele. Obecně jsou tyto sdělení pro učitelky vzhledem k charakteru situace poměrně vždy nepříjemné, avšak stejně jako u předchozích situací, zde učitelky potvrzují, že s postupem času, se stávají odolnější vůči těmto situacím, které pro ně v počátcích byly hodně stresové.

U5: „*Že to byly spíš takové ty situace, že třeba teče dětem krev z nosu často*“.

Z výpovědi vyplývá, že i přesto, že se nejednalo o velmi závažnou situaci, učitelka to především na začátku praxe hodnotila jako hodně stresové situace. Nicméně vzhledem

k uvedeným poznatkům v teoretické části popisující problematiku stresu, je naprosto pochopitelné, že takové situace především v počátku praxe pro učitelku znamenaly stresovou situaci.

U5: „...to bylo jako pro mě jako ten první rok, že se něco stane dětem. Jako to byly hodně stresové situace, kdy jsme rodičům musela sdělit, že se třeba odřely, že měly modřinu, že se třeba bouchnul, že si skřípl prst. Jako tohle jsou pro mě takové hodně stresové situace jako pro začínající učitelku, ale čím je ta učitelka...jako teďka třeba, když už mám jako, třeba nechci říct, že jsme jako zkušená, ale mám tři roky praxe, a tím že jsem si prošla jako fakt hodně situacemi, tak třeba teďka nereaguju už tak úzkostně, nejsme ani ve stresu, když se dítěti něco takového stane, všechno prostě probíhá s čistou hlavou, beru to tak, že se to stalo. A že jako nejde vůbec o nic, že prostě, když to dítě je v pořádku, tak si prostě popláče a vždycky to vyřešíme. A už nejsem ani tak ve stresu, když to tomu rodiči mám prostě říct. Už jsem úplně v pohodě, prostě to beru jako součást běžného dne. Že by se to tomu dítěti mohlo stát i doma.“

Učitelka tak ve své výpovědi potvrzuje, že postupem času a s nárůstem praxe se stává člověk více „imunní“ vůči takovým situacím a na základě získaných zkušeností se tak naučí i lépe dané situace zvládat a stává se pro něj mnohem jednodušší takové situace s rodiči řešit. Což se potvrzuje i v následující odpovědi učitelky.

U5: „A hlavně jakože ta učitelka, když má víc té praxe, tak umí líp ty situace řešit a už není podle mě tak jako ve stresu. Ale jako samozřejmě to je podle mě na osobnosti té učitelky, že některé ty učitelky co jsou nějaké spíš cholerické, tak tam že jako nepomůže ani praxe (smích)“.

Působení stresu je individuální a záleží opravdu na osobnosti učitelky. Každá učitelky si během své praxe vybuduje svoje metody, způsoby, kterým problémy a vzniklé stresové situace řeší v závislosti na její psychické a fyzické zdatnosti a jiným předpokladům každé učitelky

U7: „Noo...naštěstí úrazy, nejsou časté. Ehh tak v tom případě když se jedná o nachlazení dítěte, když se rodič dohaduje, jestli je rýma taková nebo maková. A že u doktora byl a přitom tam třeba nebyl, takže dá se říct, že opravdu tady ta bezpečnost těch nemocí a ochrany zdraví, je asi opravdu takový ten největší takový ten stresový, nejčastější faktor“.

Učitelka také zmiňuje i případné dohadování, které ani tak nesouvisí s úrazy, jako spíše s běžnými nachlazeními, které jsou mateřské škole na denním pořádku. V tomto případě učitelka dbá na bezpečnost a snahu minimalizovat rozšíření nemocí, aby chránila ostatní děti od případné nákazy.

Ostatně jako většina učitelek, uvedla i další učitelka s dlouholetou praxí jako příčinu stresu obavy z reakcí rodičů, které u ní vedou k vyvolání stresu.

U7: *„No, reakce toho rodiče. Reakce toho rodiče na to, jak to vlastně vezme... Takže opravdu taková ta nečekaná reakce toho rodiče. To je vždycky to, co člověk nemůže odhadnout dopředu“.*

Obavy z reakcí rodičů jsou tak jednou z nejčastějších příčin vzniku stresu v souvislosti se sdělováním nepříjemným informací rodičům.

U6: *„Každý rodič je jiný a každý jinak vnímá názor učitele na své dítě“.*

Požadavky rodičů

O snaze vyhovět požadavkům rodiče jsem se zmiňovala již v teoretické části. Na základě výzkumného šetření jsem ale došla k závěrům, které poukazují spíše na určitou úroveň požadavků ze strany rodiče na učitele.

U7: *„... v podstatě jsou to takové ty věci, co se teďka stávají trendem jako je to odpolední spaní, že nechce spávat, aby nechodil spávat. A prostře takové ty, rodiče chodí s určitými úlevami pro ty své děti, ale při počtu a při tom jak je školní vzdělávání nastavené opravdu nelze individuálně tohle řešit u každého“.*

V takovém případě souvisí stres učitele s požadavky rodičů, které jsou vyvolány na základě trendů společnosti, toho co slyší rodiče např. i v médiích apod. Rodiče požadují po učitelkách jisté úlevy pro své děti, které ale vzhledem k chodu MŠ a náplně práce učitelky nelze uskutečnit.

Požadavky se týkají ale také naprosto banálních situací jako např. oblékání dítěte při každodenních vycházkách. Zřejmě kvůli banalitě či primitivnosti informací, které jsou pro učitelku samozřejmostí, jsou tyto požadavky pro učitele jistým zdrojem stresu.

U1: *„Dneska nás zaskočila ta babička... my za ty děti dýcháme, my je kontrolujeme, my je převlékáme a všechno a ona řekne, „on je trošku pochlazený, oblečte mu ty oteplovačky“. A já v duchu jen „A v čem asi chodí ven? Jedině v oteplovačkách.“ A teďka to ti začne úplně... klíid napočítej si do pěti“.*

Učitelka, je v takovém případě zaskočena s banálního požadavku, který v péči o dítě bere jako samozřejmost. Snaží se kromě vzdělávací činnosti o dítě také pečovat a dbát na ochranu jeho zdraví, tudíž je pro ni takový požadavek ze strany rodiče či rodinného příslušníka absurdní. Zároveň se pak učitelka na základě takového požadavku může cítit dotčená. Nicméně učitelka s dlouholetou praxí podotkla, že je důležité nebrat si věci v interakci s rodiči osobně.

U1: *„Nebrat to osobně“.*

Často mají rodiče také rozdílné názory na pobyt venku. Ačkoli jsou rodiče většinou vždy informováni o tom, že doporučují, aby rodiče dětem dávali do mateřské školy oblečení, které si mohou ušpinit. Někteří rodiče i přesto dětem dávají pěkné oblečení navzdory tomu, že jsou seznámeni s pobyt venku v různých podmínkách.

U3: *„Tak třeba, když přijdeme z venku že? Špinavý, tak to se jim nelíbí, takže, takže...nevím jak to jako říct“.*

Dále zmiňuje jedna z učitelek, že požadavky s kterými rodiče za učitelkou přichází, jsou mnohdy primitivní a opět musí v komunikaci zvolit jistou taktiku, pomocí které dojde k rozumnému závěru.

U1: *„Také pro mě mnohdy představuje zdroj stresu v případě, že řekne něco, co je absolutně primitivní. V takovém případě, než něco řeknu, tak musím napočítat do desíti, abych se zklidnila. Takže si kolikrát některá témata s rodiči musím trochu odlehčit nebo malinko obejít, dokud rodiče nepovolí a pak teprve v závěru budeme moci řešit danou věc s nějakým výsledkem“.*

Z textu vyplývá, že učitelé se v rámci komunikace s rodiči setkávají s absurdním požadavky a záleží na jisté úrovni komunikace mezi rodičem a učitelem.

U1: *„Vesměs ten rozhovor. Vždycky ten rozhovor musí mít nějakou úroveň... chci říct, že záleží teda na nějakém IQ. Ale proto jsme vzdělané, abychom ten rozhovor nějak kočírovaly“.*

V souvislosti s výše uvedeným textem učitelka zmiňuje taky důležitost vzdělání, díky kterému by učitelky měly být schopny komunikovat s rodičem na profesionální úrovni i v případě komunikace, která je podle nás „absurdní“.

V souvislosti s požadavky ze strany rodiče, učitelky uvedly také další situaci, která pro ně představuje zdroj stresu, jejíž příčinou se stává jisté nedorozumění, které v komunikaci mnohdy vzniká.

Nedorozumění

Zdroj stresu shledávají učitelky také v situacích, kdy v komunikaci s rodičem došlo k nedorozumění například na základě nevhodně zvolené formulace, které mohou vést k nepochopení se nebo také na základě získání informací od třetí osoby.

Během komunikace s rodiči tyto situace nastávají v U3: *„Častém nedorozumění a v bujné fantazii dětí, protože si vymýšlí“*.

V rámci nedorozumění, učitelky vyhodnotily převážně chybu i na své straně, která podle nich spočívá především ve způsobu podání informace.

U4: *„Rychle mluvím a občas se zamotávám, že třeba nepopíšu tu situaci, tak jak bych chtěla, že u toho nejsem tak důkladná třeba, snažím se to tak asi zrychlit, aby už to bylo za mnou (smích)“*.

Učitelka s krátkodobou praxí uvedla, že v takové chvíli jedná ve stresu poněkud zmateně, při rozhovoru s rodičem se zamotává a je si vědoma jistých chyb, které v komunikaci v důsledku toho nastávají. Následně podrobněji uvedla, v čem nedorozumění spočívá.

U4: *„Mmm, tak možná třeba někdy, jestli volím třeba vhodné slova, jestli třeba ten rodič to nemusí pochopit špatně nebo právě to asi souvisí s tím asi, že rychle mluvím nebo tak a pak si zpětně uvědomím, jestli jsem ty slova volila vhodně a jestli to prostě nešlo líp udělat, líp to říct, tak asi s tímhle“*.

Je důležité, aby se účastníci konverzace vzájemně pochopili a nedocházelo k případným nedorozuměním. Zároveň učitelka podotýká, že jistou roli v komunikaci může sehrát vzájemná sympatie, která konverzaci může ovlivnit.

U5: *„Může nastat problém i při nevhodném a neprofesionálním podání informací o dítěti rodiči, nebo nepochopení se navzájem. Určitou roli může sehrát i vzájemná sympatie a přístup učitele k dítěti“*.

Příčinou nedorozumění je podle učitelky také neúplná informovanost, která může být mimo jiné zapříčiněna také získáním informace od třetí strany. Může tak dojít ke zkreslení informací. V takovém případě se pak komunikace s rodičem stává zdrojem stresu.

U5: „*Chyba při komunikaci s rodičem podle mě spočívá v neúplné informovanosti, většinou už s něčím přijdou, že to slyšeli od dítěte, rodiče a pak vznikají zbytečné situace, které mě nějakým způsobem vykoledí*“.

Prostor a čas

V mateřské škole probíhá komunikace s rodiči převážně mezi dveřmi ve chvíli, kdy se nachází na třídě pouze jedna z učitelek v závislosti na rozložení směn. Kromě konzultací, které probíhají s rodiči individuálně, se odehrává komunikace převážně při předávání dítěte. Kromě toho, že má učitelka na starost děti, především během ranních příchodů už s dětmi učitelka pracuje a na základě připravené výchovně-vzdělávací činnosti na daný den. Prostor a čas na komunikaci s rodičem je tak omezený a jako další faktor zde hraje roli soukromí či diskrétnost, kterou by měl mít každý učitel na paměti.

Další učitelka v rozhovoru uvedla, že v tomto případě je stres zapříčiněn nedostatkem klidu na rozhovor s rodiči. V důsledku toho učitelka především urychluje rozhovor s rodiči.

U4: „*Tak to nastává asi právě vždycky, když si uvědomím v té chvíli, že mluvím hrozně rychle aaa....mmm, že to prostě zbytečně rychle urychluji ten popis té situace. A někdy jako na to není i klid že, co se týká té komunikace mezi dveřmi a tak, že prostě je to jiné. Že člověk tu informaci musí předat tu tahle rychle, než když si sedne, nejsou tam děti a řeší se to zase jinak že*“.

Z výpovědi vyplývá, že na rozhovor s rodiči během předávání dětí nemá klid. Další učitelka ve své výpovědi potvrzuje, že v případě rozhovoru mezi dveřmi musí rodiče upozadit do pozadí, aby nezanedbávala děti. Zároveň uvádí, že ideální čas na rozhovor je v poledne, kdy jsou na třídě obě učitelky a jedna tak může dohlížet na děti a druhá se může věnovat rozhovoru s rodiči. Vhodnější situaci na rozhovor s rodiči, uvedla místo ranní směny jako vhodnější spíše odpolední, kdy je na třídě sice sama, ale je pravděpodobnější, že tam bude méně dětí.

U5: „*... snažím se to řešit vždycky tak, abych jako neomezovala děti, že když mám být s dětma, jsem s dětma a snažím se rodiče jakože upozadit do pozadí, ale zároveň třeba, když je taková ta, když se mění ty směny, třeba to poledne a vím, že s nějakým rodičem chci něco řešit, tak to je úplně ideální čas, že všechny ty děti můžou být s kolegyní a já můžu jít s tím rodičem řešit, aniž bych nějaké to dítě zanedbávala. Nebo naopak, když už vím, že je odpoledne a mám tam třeba jen jedno dítě, dvě, tak už si můžu dovolit se s tím rodičem více*

bavit, ale když mám plnou třídu tak s ním samozřejmě nemůžu komunikovat, jakože tak dlouho, že bych jim sdělovala všechno co se dělo“.

Další podstatný stresový faktor s ohledem na nedostatek prostoru a času na rozhovor s rodiči, zmiňuje učitelka situaci, kdy se na šatně vyskytuje více rodičů a komunikace mezi učitelem a rodičem. Další příčinou stresu je, pokud má učitelka sdělovat dítěti některé informace i v přítomnosti dítěte, taková situace je podle učitelky nepřijatelná a nemělo by k nim docházet. Z výpovědi tedy vyplývá, že na rozhovor je důležité mít také soukromí, aby byla zachována diskretnost, ale také i čas, který má učitel během rozhovoru mezi dveřmi velice omezený.

U7: *„Ano, myslím to tak, že v podstatě, když rodič do školky přijde, tak je to při příchodu nebo odchodu dítěte z mateřské školy a kolikrát se můžou sejít rodiče dva, tři. Nebo když je tam jeden tak se to řeší před tím dítětem, což si myslím, že je špatně nebo i před ostatními, což by vůbec nemělo být. A hlavně myslím to i tak, že rodič když se vyptává na nějaké konkrétní věci a ten pedagog je tam sám, tak opravdu je takový roztěkaný v tom, že musí dohlížet jak na ty děti co tam jsou, tak vlastně odpovídat a soustředit se na komunikaci s rodiči. To si myslím, že je špatně. Že určité věci by se opravdu měly řešit ..eh..ve zvláštní dobu, tak aby tam na to měli oba dva čas“.*

Lze tuto část uzavřít odpovědí jedné z učitelek, která shrnuje výše uvedené faktory v jedné větě. U7: *„ Při předávání dítěte u dveří není na vhodnou komunikaci prostor ani čas“.*

Závěru bych ráda podotkla také fakt, že na komunikaci s rodiči má vliv i současná situace nebo stav, který společnost také do jisté míry ovlivňuje a jejíž následky pak mají dopad i na profesi učitele. Na tuto informaci upozornila jedna z učitelek, která v dané situaci brala „dopad“ koronavirové situace jako jednu z příčin zdroje stresu v souvislosti s rodiči.

U1: *„V současné době situaci velmi ovlivnila koronavirová situace - „komunikace přes roušku“ nejsou konzultace neupevňujeme ty vztahy tolik, jako za normálního chodu MŠ. Rodiče jsou také více podráždění, vzhledem k mnohdy náročnějším podmínkám (home office v kombinaci se starostí o domácnost, příprav dětí do školy apod.)“.*

Učitelka uvedla především jako zdroj stresu v takovém případě komunikaci, která je kvůli situaci poměrně omezená a v důsledku toho se mezi učiteli a rodiči upevňují vztahy poněkud náročnější.

4.1.2 Řešení problémů

Jak již výše z uvedených výsledků vyplývá, stěžejním zdrojem stresu je komunikace, mezi kterou spadá sdělování nepříjemných informací. Po sdělení nepříjemné informace rodiči, jejímž účelem je taktně rodiči sdělit problém, který je předmětem řešení, následuje ve většině případů rozhovor, který směřuje k vyřešení daného problému. V případě řešení problémů je důležité, jak se k tomu rodič postaví a jak k řešení přistoupí. Přístupy, kterým rodič přistoupí k řešení problémů, vyhodnotily učitelky jako zdroj stresu. Jedná se především o přístup, kdy rodič odmítá řešit situaci či naopak jeho řešení jsou přehnaná.

Neřešení problému

Jako první se v interpretaci zaměřím na výsledky, které pro učitele znamenají zdroj stresu z důvodu pasivního přístupu k řešení problémů.

U4: *„Rodič pro mě představuje nejčastěji zdroj stresu pokud přicházím s určitým tématem, které s ním potřebuji řešit a v rámci konverzace se vyhýbá řešení daného problému a staví se k němu odmítavě (Např. problémové chování dítěte ve třídě – rodič situace, které ve třídě vznikají, nechce slyšet, chování dítěte odmítá, nechce jej řešit, podle něj je vše v pořádku)“.*

V tomto případě pro učitelku znamená zdroj stresu především, pokud rodič odmítá řešit daný problém a řešení se vyhýbá. V takovém případě se o problému odmítá rodič bavit a nemá zájem s učitelku jakkoliv spolupracovat, protože podle rodiče žádný problém neexistuje.

Učitelky se převážně shodují, že v případě, kdy je potřeba problém řešit, vidí problém tedy v neochotě rodiče spolupracovat a podílet se na řešení problémů.

U5: *„Největší problém vidím v neochotě spolupráce ze strany rodiče“.*

U4: *„...bych řekla možná, že jako se strání té komunikaci. Že jako nechce moc komunikovat, tak to ve mě třeba trošku vyvolává stres, protože je prostě nutné řešit to jedno určité dítě a jeho další jako výchovně vzdělávací cestu a ten rodič v rámci tohoto moc nespolupracuje a prostě vytváří to takové nepříjemné chvíle v té třídě pro obě učitelky, pro všechny, kteří tam jsou. Je to prostě problém, je potřeba to řešit a oni to moc řešit nechcují. Takže to je pro mě určitým způsobem stres“.*

Z výpovědi učitelky jednoznačně vyplývá, že jí na dítěti záleží a proto je pro učitelku představuje zdroj stresu rodič, který nespolupracuje a nepodílí se tak na řešení. Dále učitelka uvádí, že je to pro ni i kolegyně na třídě velice nepříjemná situace pokud se rodič odmítá podílet na řešení problému.

Jedna z učitelek podotýká, že většinou k takovým situacím dochází u rodičů s „problémovými“ dětmi, kde je potřeba spolupráce a komunikace s rodiči důležitá, aby mohl být problém vyřešen, případně se tak předešlo chybám či vzniku dalšího problému. A především zdůrazňuje, že komunikace by měla být oboustranná.

U6: *„Rodiče jsou vstřícní a velmi ochotní spolupráce. Víím, že to ale není pravidlem. Většinou u problémových dětí je komunikace s rodiči velmi slabá, mnohdy žádná...Spolupráce by měla být oboustranná, i když tomu mnohdy tak není. Každý rodič je jiný a každý jinak vnímá názor učitele na své dítě“.*

V zápětí uvedla jako důvod, že rodiče nejen, že nechtějí slyšet špatné informace na své dítě, ale zároveň některé informace od učitelky berou na lehkou váhu.

U6 *„...oni jako nechtějí moc slyšet, že to dítě je třeba takové jaké je a nebo prostě to berou na lehkou váhu. Jakože oni si to vyposlechnou, ale ta zpětná vazba je až slabá, že to dítě nějak nemotivují nebo to nějak neřeší“.*

Zároveň učitelka uvádí, že rodiče nekladou důraz na vyřešení situace či problému s dítětem, spíše se jedná o vyposlechnutí učitelky bez zpětné vazby, která by vedla k vyřešení problému.

U5: *„...když víím, že je s dítětem nějaký problém (rozvoj dítěte, hyperaktivní, chování) a rodič si tento problém nechce přiznat. To pak pro mě, představuje jistým způsobem stres“.*

Příčinu nespolupráce se tak vidí učitelka především v tom, že si rodiče nechtějí přiznat problém. V takovém případě, se učitelka snaží o taktní sdělení informace.

U5: *„Snažím se vždycky nad tím popřemýšlet a snažím se to jako říct nějak rozumně a né někoho nařknout“.*

Což potvrzuje také výpověď učitelky s dlouholetou praxí, která si je vědoma i nevhodného způsobu sdělení problému rodiči.

U1: „V tom, že se nadřadíme občas nad ně. Působíme direktivně a vnucujeme jim nevhodným způsobem tu svoji pravdu...Mnohdy je třeba nezdar v komunikaci nebrat moc osobně, přes pozitivní slova si vyřešit i to negativní a zase se vrátit do té pozitivní roviny.“

Uvedla, že i přes negativní obsah sdělení, lze alespoň částečně vést v takovém případě rozhovor na pozitivní úrovni.

Přehnané řešení

V opačném případě představují pro učitelky zdroj stresu situace, kdy naopak rodiče se staví k řešení situace příliš přehnaně.

U6: „Někdo to řeší až moc, joo, přehnaně“.

Další z učitelek také uvádí, že zdroj stresu pro ni představuje přehnané řešení, které se vztahuje k banálním situacím jako např. odřenin dítěte apod.

U7: „Někdy opravdu mile překvapí rodič tím, že mávne rukou nad tou situací, vím co mám doma, nebudem to řešit...a potom z toho nějaké odření, co si člověk myslí, že je nějaká banalita nebo běžná věc, která se může stát i v domácnosti, tak z toho potom opravdu udělá z komára velblouda no“.

Jedna z učitelek zmínila situaci, kdy rodič neřeší situaci přehnaně ve smyslu, že dělá z komára velblouda, ale že řeší situaci přehnaně spíše po psychické stránce. V takovém případě jedna z učitelek zmínila, že pro ni rodič představuje zdroj stresu U4: „Pokud v rámci naší konverzace rodič zvyšuje hlas“.

Pro učitelku je velice důležité, aby konverzace s rodičem byla na jisté úrovni a rodič ani učitel by se neměl nějak nadřazovat. Pokud rodič zvyšuje na učitele hlas, stává se tak v danou chvíli rodič pro učitele zdrojem stresu.

U1: „Nějaké to hulvátství z jejich strany. Tak, nestává se to často“.

V souvislosti s výše zmíněným další učitelka uvedla také případné hulvátství, které se občas v souvislosti s řešením problémů může občas vyskytnout.

Za účelem problém vyřešit se tak učitelé podle zjištění setkávají z výše uvedených situacemi, které pro učitelky představují zdroj stresu. Kromě uvedených stresových situací se na základě výzkumného šetření se tedy dospělo k závěrům, že řešení problémů se podle uvedených výsledků týká především úrazů, vývojových problémů dítěte či případných

neshod mezi dětmi. Z rozhovorů s učitelkami, se také došlo k závěru, že v problematice stresu v učitelské profesi, sehrává roli také výchovný styl rodiny.

4.1.3 Způsob výchovy

Kromě zmíněných rodičů či vztahů na pracovišti a jeho podmínek, jsou dalším z nejvíce stresových faktorů pro učitele mateřské školy děti. Učitelé ale spíš v praxi dávají za vinu chování dítěte právě rodiči, z čehož vyplývá také na základě získaných dat jedna ze vzniklých kategorií, zaměřená na způsob výchovy ze strany rodiče, který mnohdy představuje pro učitelky mateřských škol příčinu vzniku stresu. Proto si dovolím pokračovat jako další kategorií zaměřenou na odlišné přístupy k výchově, které u učitelů vyvolávají stres.

U2: *„Rodič pro mě nejčastěji představuje zdroj stresu, když nemá stejný názor na výchovu“.*

U3: *„Rozdílný názor na výchovu a snaha rodičů svádět své problémy na školku“.*

Tato kategorie spočívá v příčinách vzniku stresu v souvislosti s rodiči a v jejich odlišném přístupu k výchově dětí, který u učitelek vyvolává stres. Učitelky si uvědomují odlišné přístupy rodičů k výchově a respektují je, ale zároveň si uvědomují, že v podmínkách mateřské školy některé způsoby výchovy narušují výchovně-vzdělávací činnost během pobytu dítěte v mateřské škole. Kategorie tedy poukazuje na podstatu přístupu rodičů k výchově a její důsledky, které se projevují i v mateřské škole a stávají se tak pro učitele příčinou stresu.

Z níže uvedených výpovědí učitelů má značný vliv na stres při práci učitele způsob a přístup k výchově dítěte v rodině. Jedná se především o přístupy, které spočívají v nejednotném přístupu mezi rodiči, kteří mají dítě např. ve střídavé péči, dále se na základě získaných dat jedná podle učitelek o přístup k dítěti, který se vyznačuje přemírou péče, který můžeme přirovnat k tzv. hyperprotektivnímu přístupu. Ten lze označit jako příliš ochránářský, na jehož základě vzniká problém, nedostatečné samostatnosti dítěte především při řešení problémů.

U6: *„Někteří rodiče jsou velmi benevolentní při výchově jiní zase velmi přísní a nároční na své dítě“.*

Nejednotný přístup rodičů

V situacích kdy je dítě ve střídavé péči, mnohdy nastává problém v nesouladu a v nejednotném přístupu k dítěti. Někteří rodiče mohou mít rozdílné nároky, požadavky na dítě, které pak nevědomky ovlivňují chování dítěte. Dítě ve střídavé péči si mnohdy prochází náročným obdobím změn, které se projevují především na jeho chování, jednání a pro dítě může být toto především v počátcích takové období velice obtížné. A důležitou úlohu zde sehrává rodič, jak a jakým způsobem bude k dítěti přistupovat.

U6: *„Celková psychická pohoda či nepohoda rodiče se vždy odráží na chování dítěte. V případě negativní změny v chování dítěte je ve většině případů problém v rodině. Může to být neshoda mezi rodiči, rozvod, střídavá péče, ale i narození nového sourozence. To vše a mnoho dalšího působí na celkovou psychiku dítěte. V tomto případě je nepříjemné tuto nemilou informaci citlivě a obezřetně podat rodičům a přimět je k zamyšlení popř. nápravě dané situace.“*

Psychická pohoda či nepohoda dítěte se v takovém případě odráží v jeho chování a to pak jistým způsobem ovlivňuje i v práci učitelky. Mnohdy musí k dítěti vzhledem k dané situaci volit obzvlášť citlivý přístup a následně s rodiči řešit případné dopady na chování na dítě. V takové chvíli je pro učitelku ale především zdrojem stresu citlivé předání informací o důsledcích na chování dítěte. Pro učitelku je náročné ponechat si názor na odlišný styl výchovy, který je v daném období preferován či vyplynul ze situace a zároveň se jedná o rozhovor, který by mohl rodič pochopit jako narušování soukromí.

U6: *„ Určitě vím, že ve třídě máme, máme ehhh děti nebo dítě, které je v podstatě, je vidět, že rodiče jsou takový hodně nervózní, je tam střídavá péče u toho dítěte a to dítě se hodně změnilo v chování a celkem bych řekla, že spíš jako k negativnímu se sklání, takže nezapojuje se do kolektivu je hodně nervózní i při usínání všechno, prostě ta změna toho chování na tom dítěti je vidět, že ta pohoda v té domácnosti není“.*

Pro učitelku je v takovém případě zdrojem stresu vliv domácího prostředí na dítě. Jak již bylo výše zmíněno je v takové případě důležité brát na dítě ohled a učitelky tyto problémy v domácnostech na dětech mnohdy vnímají.

Pro učitelku tedy často nastává stresová situace ve chvíli, kdy mám pak s rodičem probrat případnou změnu chování či neobvyklé chování dítěte. Snaží se rodiče informovat o změně chování či případných konfliktů dítěte apod., které v důsledku toho nastávají. Jedna z výpovědí poukazuje na fakt, že:

U6: „... když to dítě třeba je ve střídavé péči, že ten rodič prostě reaguje, každý z těch rodičů reaguje jinak. Někdo to řeší, někdo to neřeší“.

V danou situaci si teď můžete říci, že jde o klasický problém, který nastává ve většině rodin. Zde se snažila ale jedna s učitelek naznačit, že v případě střídavé péče nastává situace, kdy rodiče nejsou schopni se dohodnout a mnohdy jsou tak jednotlivé reakce rodičů velmi odlišné, protože se liší i jejich nároky na výchovu a přístup k dítěti. Učitelka se tedy dostává do stresové situace, kdy má obavy z odlišných reakcí rodičů či opakovaného sdělování druhému rodiči. Nejednotným přístupem mezi rodiči, které mají dítě ve střídavé péči tak mohou vzniknout případná vzájemná obviňování mezi rodiči. Nastává situace obhajování se a přenášení viny na druhého rodiče, se kterým má dítě ve střídavé péči.

U6: *Někdo, někde je ta situace zas třeba taková, když potřebujete, já třeba takové ve třídě nemám takové dítě, ale vím, že kolegyně některé mají děti, které třeba potřebují více pracovat s logopedickými cvikama nebo pracovat s dětma kvůli řeči. A tam třeba ta spolupráce s těma rodičema je opravdu hodně špatná“.*

Následně učitelka také uvedla zdroj stresu v nespolupráci s rodiči především kvůli neschopnosti se domluvit v rodině mezi sebou.

Ochranářský přístup

Rozdílný pohled na výchovu učitelky shledávají také v situacích, kdy rodiče mají spíše ochranářský přístup k dítěti a snaží se tak dítě chránit před různými úrazy, neúspěchy apod. První z výpovědí poskytuje učitelka, která má dlouholetou praxi a v daném školním roce, pracovala ve třídě s nejmladšími dětmi.

U1: *„Ted když jsem u těch tříletých dětí, tak je to ta hranice mezi tím, že dítě už se má tady něco učit a rodiče ho k tomu ještě nevedou. A už bude třeba za rok, až to bude umět, tak nejsou problémy skoro žádné. Ale teď u těchto dětí, musíme s těmi rodiči ještě víc o všem mluvit, aby je nechaly v té samostatnosti.“*

Problém, který u ní vyvolává u takového přístupu zdroj stresu je především nedostatečná samostatnost dítěte, která se pak pochopitelně projevuje i v podmínkách mateřské školy.

U1: *„Rodiče jsou čím dál víc útloprší a děti jsou, (přemýšlí)... nemají vůbec samostatnou volnost, a tím jak je pořád oprašují, tak nemůžou pochopit a to byly i ty*

počáteční slzičky, že neumí čelit nějaké překážce ty děti. A ten rodič by třeba od toho 2,5 roku měl k tomu vést a vědět, ty teď půjdeš do školky. Není možné, aby mi tady dávali do náruče dítě a já se tady s ním přetahovala.“

Učitelka dává za vinu rodičům jejich přemíru péče, která pak v důsledku napáchá více škody než užítku. Zároveň však podotýká, že v souvislosti s odlišnými názory a přístupy na výchovu, jsou užitečná různá mimoškolní setkání s rodiči.

U1: Kdy mi poznáme ty rodiče z jiného pohledu a tam se naváže právě ten jiný rozhovor mezi tím rodičem. Ty ledy se tak jako prolomí. No, poznáš proč ten rodič je tak benevolentní.

Jedna z výpovědí poukazuje na situace, které jsou zapříčiněny právě výchovným stylem rodiny, vyplývající spíše z rozmazlujícího či výše zmíněného hyperprotektivního přístupu.

U5: „Tam je spíš stres z hlediska toho, když vidím, jakým způsobem ty rodiče vychovávají ty děti a vedou je jako špatný směrem a potom, když vidím, jak se to dítě chová v té školce, kvůli tomu, že je doma špatně vedené a potom to dělá jako něco špatného ostatním dětem. Protože to vidělo třeba doma a tam to má povolené, ale ve školce to vlastně naopak povolené nemá.“

Narážíme zde na problém, že ve školce má každá učitelka nastavené svoje pravidla, aby zabezpečila bezpečný a zároveň efektivní chod výchovně-vzdělávacích činností v MŠ. Což se může mnohdy lišit s požadavky, které mají na děti rodiče mimo prostory mateřské školy.

U5: „...vidím, že to dítě má doma všechno povolené a ve školce to prostě takhle nefunguje. Nebo když se to dítě třeba nechce oblíkat samo, protože je zvyklé, že maminka dělá všechno a dítě třeba nadržo řekne „ale mě to maminka dělá; maminka mě oblíká“ a jakože nemusím prostě nic.“

Ve skutečnosti to v mateřské škole vzhledem ke kapacitním důvodům, k velkým počtům dětí na třídách je takřka nemožné. Tímto se dostáváme k dalšímu problému, který je pro mnoho učitelů příčinou stresu. Jedná se o problém, kdy pro učitelku představuje zdroj stresu nepochopení chodu mateřské školy rodičem a neznalost povinností a nároků na učitele.

4.1.4 Pohled na MŠ

Na základě výzkumného šetření byla zjištěna další kategorie, která zahrnuje situace, které označily učitelky jako zdroj stresu v souvislosti s přístupem a jistou mírou neznalosti chodu mateřské školy. Pohled rodičů na mateřskou školu je poměrně různý a liší se především v míře důležitosti, kterou instituci přisuzují.

Neznalost chodu mateřské školy

Znalost či neznalost chodu mateřské školy z velké části ovlivňuje i pohled na učitele. Podle výpovědí učitelek spočívá v tomto ohledu stres v neuvědomění si některých skutečností ze strany rodiče. Jedná se o situace, kdy problém spočívá v nepochopení či neuvědomění si velkého počtu dětí na třídách na jednoho či dva učitele.

U3: „...že rodič nechápe problematiku mateřské školy, vysokého počtu dětí, nároky na učitele. A s tím související sebestřednost rodiče. Myslí si, že tu máme jen jeho dítě...vidí jen to svoje děčko“

Rodiče mnohdy předpokládají „individuální“ přístup ve smyslu, že je zde prostor pro péči jen o jejich dítě v nadstandardní míře a učitel zde má tak možnost naplno se věnovat právě jejich dítěti a vyhovět tak všem požadavkům, s kterými mnohdy rodiče do mateřské školy přichází.

U3: „...to je to nedorozumění hlavně, že vlastně oni ani neví, jak to tady má vypadat, nebo kolikrát neví, jaké máme vůbec náplně, náplň toho dne. Bujná fantazie to je to, hlavně...a snaha rodičů svádět své problémy na školku“.

Rodiče si podle učitelek někdy neuvědomují náplň práce učitelky a nároky, které jsou na ni kladeny nejen ze strany rodiče.

Jedna z učitelek uvedla, že rodiče nejsou schopni pochopit, že s nimi nemůže učitelka bezpečně a plnohodnotně komunikovat během předávání dětí, pokud nemá na třídě další pověřenou osobu.

U7: „Pokud není na třídě asistent, nemůže učitelka s rodičem během předávání dětí, komunikovat bezpečně natolik, aby zajistila dozor nad dětmi. Vzhledem k nastaveným kapacitám tříd a jejich složení, je zkrátka náročné vést s rodičem mezi dveřmi smysluplnou konverzaci, která by splňovala svůj účel“.

Rodiče si tedy mnohdy neuvědomují chod mateřské školy a jisté povinnosti, které je učitelka povinna i během komunikace s rodičem naplňovat.

U1: „Bohužel kolikrát jen neustále vysvětlujeme a dokola hovoříme o tom, „jak to ve školce chodí“, aby se rodiče ujistili, že tady o to jejich dítě bude postaráno. Někdy tady pak postrádám pohled rodiče na mateřskou školu, jako na vzdělávací instituci“.

Z výpovědi učitelky vyplývá, že je „unavující“ neustále s rodičem komunikovat o režimu a chodu mateřské školy, přičemž podle učitelky rodič někdy ani nevnímá vzdělávací funkci mateřské školy.

Nedůležitost MŠ

Podle toho jak rodič zná či nezná chod mateřské školy, z velké části nahlíží i na důležitost či úlohu mateřské školy. Podle získaných dat od učitelek mateřských škol, jsou rodiče příliš uspěchaní a ambice je neustále někam tlačí a to i v případě jejich dítěte. Rodiče přenáší své ambice na dítě a na školku nahlíží jako na nepodstatnou instituci, která funguje jako pouhý doplněk, který nedoplňuje nedostatky v souladu s rodinnou výchovou, ale s ostatními činnostmi.

U3: „Tak já si myslím, že nemají čas...“.

U1: *Spíš jsme, spíš oni jsou ambiciózní ti rodiče. Oni třeba nepovažují tu školku za důležitou...a třeba „dělej, dělej, už nás čeká paní učitelka z klavíru. Dělej, už máme být tam“. Jsme jenom doplněk...“.*

Ve zmíněné výpovědi učitelka uvedla jako příklad kroužek, které dítě po školce navštěvuje. Pro učitelku v tomto případě představuje stres situace, kdy práce učitelky a důležitost mateřské školy je odsouvána rodičem do pozadí.

I přesto, že někteří rodiče nepovažují školku za důležitou, dochází i v takových případech k přenechávání úlohy výchovy a vzdělávání na mateřské škole.

U6: *Někteří rodiče, naštěstí ne všichni, přenechávají tuto úlohu na MŠ. Bohužel se setkávám i s takovými rodiči, kteří své dítě odloží do školky jak nějakou tašku a vyzvednou ve velkém shonu s mobilem v ruce až těsně před zavírací dobou*

V druhém případě rodiče podle učitelky nekladou na MŠ žádný důraz ani na výchovně vzdělávací činnost a mateřská škola podle nich slouží spíše jako místo pro odkládání dětí.

5 STRES V PROFESI UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY V SOUVISLOSTI S RODIČI

Tato kapitola je zaměřena na shrnutí výsledků z výzkumného šetření vztahující se k problematice stresu v učitelské profesi v souvislosti s rodiči. Předmětem je zodpovězení výzkumných otázek, které byly představeny v úvodní kapitole praktické části.

5.1 Jaké situace jsou z perspektivy učitelek mateřských škol chápány jako stresující?

Ačkoliv učitele nehodnotí rodiče jako svého soupeře, ale především jako partnera či klienta. Na základě výzkumného šetření se došlo k výsledkům, že rodič představuje pro učitele zdroj stresu v několika situacích. Jedná se především o situace, během kterých má rodič komunikovat s rodičem o nepříjemných situacích jako např. sdělování úrazů dítěte, vývojových problémů či případných konfliktů mezi dětmi. Příčinu stresu v takovém případě představují pro učitelky obavy z reakce rodiče. V souvislosti s tím uvedly učitelky jako jednu dalších příčin stresu situaci, kdy rodič dostane tuto informaci od někoho jiného a dochází pak k jistým nedorozuměním. Další zdroj stresu v souladu s komunikací s rodičem hraje roli i prostor a čas. Učitelky uvedly, že rozhovor probíhá nejčastěji mezi dveřmi při příchovu dětí a v takové chvíli není na individuální rozhovor s rodičem čas ani prostor, který by zaručil efektivní předávání informací v souladu se zachováním informací před ostatními příchozími rodiči a pozornost, kterou musí během toho věnovat kromě rodiče i dětem. V neposlední řadě v komunikaci označily učitelky jako zdroj stresu i jisté požadavky, s kterými rodiče za učitelkami přichází. V takové případě se jedná především o absurdní požadavky či požadavky, které souvisí s případnými trendy jako např. spaní dětí po obědě.

Další situací, která představuje pro učitelky mateřských škol zdroj stresu v souvislosti s rodiči je interakce mezi rodičem a učitelem, během níž je předmětem řešení problémů. Příčinu stresu v takovém případě tvoří to, jak se rodič ke stresu postaví. Část učitelek vyhodnotila, že je pro ně zdrojem stresu situace, v níž rodič na řešení daného problému nespolupracuje, vyhýbá se řešení či si odmítá problém připustit. Opakem takové situace je příliš přehnané řešení problému, které pro učitelky představuje zdroj stresu v situaci, kdy rodič vidí problém tam, kde není, situaci zveličuje (dělá z komára velblouda) či mimo jiné přehnaně reaguje v podobě zvyšování hlasu na učitele či výlevů vůči učiteli v podobě hulvátství.

Z perspektivy učitelek, je dalším zdrojem stresu i částečně výchovný styl rodiny. Přístup k výchově nepřímo ovlivňuje práci učitele především, pokud nějak „narušuje“ chod výchovně-vzdělávací činnosti učitele. Učitelky na stres způsobený na základě přístupu k výchově poukazovaly na dva odlišné přístupy, které pro ně jako učitelku mateřské školy představují jistý zdroj stresu. Nepřiměřené chování či jednání dítěte, které pro učitelky není v danou chvíli adekvátní, přisuzují občas vinu na stranu rodiče a na jeho přístup k dítěti. Tudíž i přesto, že popud ke vzniku stresu vychází od dítěte, příčinu vzniku stresu vidí učitelky ve výchovném přístupu k dítěti. V prvním řadě se jedná o situaci, kdy se na dítěti projevuje jistým negativním způsobem střídavá péče, rozvod či jiné problémy v rodině, které spočívají v nejednotném přístupu rodiče. Další situaci, která představuje pro učitelky stres, vychází z příliš ochránářského přístupu k dítěti. Pokud učitelka vidí, že dítě má nadměru péče, není stavěno před běžné problémy, nedbají na samostatnost a tudíž dítě ani nějak nemotivují.

Jako poslední zdroj stresu spatřují učitelky v pohledu rodiče na mateřskou školu. Podle učitelek se jedná o situace, kdy rodiče nespátřují mateřskou školu a tudíž i práci učitele jako důležitou, ale jako méněcennou doplňující činnost oproti ostatním. V souvislosti s tím také zmiňují další situaci, která vyplývá z neznalosti rodiče o chodu mateřské školy. Rodiče podle učitelek mnohdy neznají chod školy a tudíž ani náplň práce a nároky kladené na učitele v podmínkách mateřské školy.

5.2 Jak reagují učitelé na stres způsobený v souvislosti s rodiči?

Učitelky převážně uvedly, že se snaží v takových případech jednat klidně avšak i přesto jsou jejich reakce ovlivněny individuálním psychickým a fyzickým stavem jedince. Ačkoli učitelky uvedly, že „přece o nic nejde“, jsou během výše zmíněných situací převážně nervózní. V důsledku toho učitelky urychlují předávání informací, přičemž se do konverzace s rodičem občas zamotávají, nejsou tak důkladné tudíž nepopíší dostatečně danou situaci. Učitelky jsou tedy v dané situaci spíše roztěkané, přičemž občas na sobě pocítují bušení srdce či třes rukou.

Některé z učitelek se snaží v danou chvíli zklidnit např. napočítáním si do desíti či se rozdýchat, aby se pak během konverzace s rodiči nevyjádřily či nezachovaly neprofesionálně a snaží se na sobě nedávat stres znát. U7: *„I když já jsem nervózní, tak aby viděl, že nejsem. Snažím se mluvit pomalu, plynně, snažím se to nějak rozdýchat“.*

U7: „*Takže snažím se samozřejmě zachovat profesionalitu. Když samozřejmě nemůžu mluvit za to, že se to někdy nestane a člověk nevybouchne*“.

U1: „*...klíč napočítej si do pěti*“.

V některých případech učitelky uvedly, že na základě těchto situací si uvědomují jisté nedostatky ze své strany, ale zároveň jsou motivovány ke zlepšení a chtějí na sobě zapracovat i např. pomocí různých seminářů či kurzů.

U7: „*...myslím si, že my pedagogové byste měli určitě absolvovat kurz, kde bysme se mohli takovým věcem jako je psychologické jednání, určitě by to bylo ku prospěchu. Protože ne každý může tuhle věc zvládat. A nebo zvládá to dobře, ať si myslí, že to zvládá...takže určitě nějaké školení. Klidně třeba dejme tomu za 3 roky, vůbec by mi nevadilo. Protože myslím si, že člověk určitě potřebuje i pomoc tady s tímhle, když má řešit stresové situace s rodiči*“.

Zároveň se na základě vzniklých situací poučí a jejich reakce se tak mohou postupně měnit či zdokonalovat.

U5: „*Tak já si myslím, že mě to jako může nějakým způsobem ovlivnit i pozitivně, protože pro příště už jsme se poučila z nějaké situace. Že se člověk jako prostě poučí a už ví jak příště třeba reagovat*“.

5.3 Jak popisují učitelé mateřských škol vztah s rodiči?

Vztahy s rodiči popisují učitelky převážně kladně i přesto, že pro ně bezesporu v několika situacích představují zdroj stresu. I přes situace vyvolávající u učitelů stres v souvislosti s rodiči, podle výpovědí učitelek ještě stále převažují s rodiči spíše pozitivní zkušenosti. Samozřejmě vztahy s rodiči jsou individuální v souladu s povahou a vlastnostmi učitele i rodiče či jejich aktuálního rozpoložení.

U4: „*...v rámci každého rodiče jinak. Ze své pozice cítím, že s určitými rodiči se cítím jako, že jsme si rovni. Naopak však s některými se cítím rodičům podřazená. Tento pocit mi dodává styl jejich komunikace*“.

Každopádně učitelé hodnotí vztahy s rodiči jako důležité a jsou si vědomy potřeby vzájemné spolupráce

U6: „*Dobrý a vstřícný vztah mezi učitelem a rodičem je základ pro celou komunikaci a vzájemnou spolupráci při výchově dítěte*“.

U5: *„Vztah mezi učitelem a rodičem hodnotím jako opravdu důležitý. Když učitelka buduje dobrý vztah s rodičem, je práce učitele mnohem lepší a učitele určitě více baví. Když se vztah nebuduje, učitel i rodič se vždy budou cítit nepříjemně. Já mám naštěstí vztahy s rodiči ve své třídě na velice dobré úrovni. Jsou ochotní, pozitivní“.*

Uvedenou ukázkou jsem zde uvedla především kvůli zmínění informace, že pokud učitelka udržuje s rodiči dobré vztahy a nedochází tak k zbytečným konfliktům, nevzniká tak u učitelky případná nechuť k práci a jsou tím tak do jisté míry omezeny faktory, které by mohly negativně ovlivnit práci učitelky.

6 DISKUZE

Bylo velmi zajímavé provádět výzkumné šetření s lidmi stejné profese. Výzkum tak byl přínosný svými získanými daty nejen pro diplomovou práci, ale také pro mne jako učitelku mateřské školy. Vzhledem k mé krátkodobé praxi, jsem velice ocenila rozhovory s učitelkami, které měli různou praxi a tím i odlišné zkušenosti.

Z pohledu učitelek je nedostatečné proškolení či účast na kurzech, které by se zaměřovaly na interakci s rodiči a případné řešení konfliktních situací, které mohou mezi rodiči a učitelkami nastat. Kurzy či semináře se zaměřením na jednání z psychologického hlediska v souvislosti s rodiči by tak byly podle zúčastněných ku prospěchu.

Z výzkumu vyplynuly rozdíly, které jsou závislé na psychické a fyzické odolnosti jednotlivých učitelek. Zároveň také poukázaly na důležitost praxe, díky které se stává učitelka zkušenější, odolnější vůči některým stresovým situacím a tím se tak později cítí pevněji na nohou a před rodiči tak působily sebejistěji. V této souvislosti, mě velice mrzí, že se mi nezdařilo do výzkumu zahrnout také muže, kteří vykonávají tuto profesi. Myslím, že by byly velice zajímavé a odlišné výsledky mezi těmito dvěma pohlavími, které sebou nesou jisté odlišnosti a to i v souvislosti se vznikem a zvládnutím stresu.

Z analýzy získaných dat vyplynulo, že učitelky se i přes své osobní postoje a zvládnutí stresu, snaží jednat s rodiči vždy v klidu a s jistým nadhledem. Zároveň, ale z dat vyplynulo, že je důležité si nastavit jistý řád či režim, který se snaží s rodiči dodržovat a díky tomu tak spolu vycházet. Učitelky uvedly rodiče i přes různé stresové situace, které jsou s nimi spojeny, jako někoho koho si nechtějí rozházet a snaží se s nimi i přes různá úskalí navázat vztahy a tím i efektivní spolupráci.

Jako přínos práce také beru fakt, že rozhovory k dané problematice donutily učitelky, ale také mne o zamyšlení se nad sebou a nad jistými stránkami, na kterých lze zapracovat či je přehodnotit. Ocenila jsem, že učitelky se nevyhýbaly sebehodnocení a sdělením svých špatných stránek, které si uvědomují a na kterých je třeba zapracovat. Jsem velice vděčná, že jsem se i v tomto ohledu mohla podílet na daném výzkumu.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

V poslední částí naší diplomové práce přinášíme doporučení pro praxi. Na základě uskutečněného výzkumného šetření pro učitelky mateřských škol vyplývá, že s postupem praxe se stávají odolnější vůči některým situacím, které u nich vyvolávají stres a s nárůstem praxe se tak stávají zkušenější a sebejistější v interakci s rodiči.

Stres při práci učitele je tak potřeba v některých situacích vnímat jako „pohon“ k vlastnímu zdokonalení a brát tak v potaz i jeho pozitivní stránku. Pokud dojde k některým určitým typům stresových situací, je třeba mít na paměti, že neúspěch v interakci s rodiči je třeba nebrat vždy osobně a nad některými situacemi se spíše povznést.

Základem je nastavení vztahů učitelů s rodiči a jejich vzájemné spolupráce, která by vedla k efektivnímu řešení problémů a dosažení potřebných výsledků. Dalším podstatným doporučením je dostatečné seznámení rodičů s chodem mateřské školy a náplní práce učitele, které se mohou uskutečnit formou různých společných setkání, dnem otevřených dveří apod. Na základě dostatečného poznání chodu mateřské školy ze strany rodiče, tak může v mnoha případech změnit jeho pohled na mateřskou školu i učitele, jejichž činnost a význam je mnohdy ze strany společnosti a tudíž i rodiče podceňován.

Pokud rodiči ukážeme smysl a podstatu předškolního vzdělávání, můžeme tak alespoň částečně změnit pohled na mateřské školy

U5: *„Když učitelka buduje dobrý vztah s rodičem, je práce učitele mnohem lepší a učitele určitě více baví“:*

ZÁVĚR

Výzkum byl zaměřen na situace, které jsou z perspektivy učitelek mateřských škol chápány jako stresující v souvislosti s rodiči. V současné době se neustále diskutuje nad důležitostí předškolního vzdělávání, které je mnohdy ještě stále lidmi podceňováno. A přesto se mnohdy zapomíná i na možná úskalí, které sebou povolání učitele v mateřské škole nese. Proto zaměření výzkumu na problematiku stresu v interakci s rodiči chápu jako jedno z významných témat, které nelze s nárůstem nároků ze strany společnosti na učitele opomenout.

Výsledky výzkumu přinesly mnoho zajímavých zjištění, které poukazují na některé situace, které u učitelů vyvolávají stres v souvislosti s rodiči. Získaná data poukazují na stres u učitelek vyvolaný především během komunikace s rodiči, přístupem k řešení problémů rodiče, způsobu výchovy v rodině a v neposlední řadě také pohled rodiče na mateřskou školu a tudíž i na práci učitele.

Výzkum poukázal na jisté nedostatky, které spočívají v nedostatečném proškolení zúčastněných učitelek v oblasti psychologie či interakce s rodiči. Nutno zmínit, že studenti na školách s pedagogickým zaměřením se na interakci s rodiči zaměřují pouze okrajově a i z psychologického hlediska je zaměření na školách spíše na děti a učitele. V této souvislosti tak učitelé převážně nabývají zkušenosti až při nástupu do zaměstnání. Tudíž je zde minimální zkušenost, kterou učitelé získávají postupně na základě praxe, přičemž jak z výzkumu vyplývá je důležité jisté sebehodnocení učitele a zpětná vazba. Domnívám se tedy, že je tedy potřeba klást větší důraz při přípravě učitelů i na interakci s rodiči.

Na základě srovnání výsledků s ostatními dřívějšími výzkumy lze konstatovat, že např. podobně jako Martanová a Konůpková (2019) se na základě výzkumného šetření dospělo k výsledkům, že interakce mezi rodičem a učitelem je stresující především kvůli jednání s rodiči, spolupráci při řešení a případná kritičnost vůči učiteli, jehož příčinu v tomto případě na základě výzkumu shledáváme v neznalosti či neinformovanosti rodiče o chodu mateřské školy a tudíž i náplně práce učitele. Ke stejnému názoru došel i Krninský (2012), ačkoliv jsou výše uvedené výzkumy zaměřeny převážně na interakci mezi rodiči a učiteli na vyšší stupně vzdělávání než předškolní. Zaměření výzkumů na stres v učitelské profesi je dle mého poměrně důležité téma nicméně, zaměření výzkumů v této oblasti na předškolní vzdělávání je takřka minimální.

I přes některé nedostatky a limity se podařilo naplnit stanovené cíle, které byly před začátkem výzkumu stanoveny. Doufám, že tato práce bude přínosná pro další zájemce o danou problematiku, která je v současné době poměrně aktuální a plně doufám, že se zvýší i zájem některých studií a odborných článků o danou problematiku v souvislosti s předškolním vzděláváním.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] Blahutková, M. (2008). *Zvedni se a běž*. Masarykova univerzita.
- [2] Čapek, R. (2013). *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Grada.
- [3] Dusi, Paola. (2012). The Family-School Relationships in Europe: A Research Review. *Center for Educational Policy Studies Journal*. 2 (Vyd. 1), 13-34. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/277046561_The_Family-School_Relationships_in_Europe_A_Research_Review .
- [4] Guerra, M. & Luciano, E. (2010). Sharing the responsibility of education: The relationship between teachers and parents in 0-6 year-old children services and schools. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 10.1016/j.sbspro.2010.03.506. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/261176388_Sharing_the_responsibility_of_education_The_relationship_between_teachers_and_parents_in_0-6_year-old_children_services_and_schools .
- [5] Felcmanová, A. (2013). *Rodiče - nečekaní spojenci: jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou*. Člověk v tísni, vzdělávací program Varianty.
- [6] Feřtek, T. (2011). *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. Yinachi.
- [7] Kropáčková, J. (2018). *Spolupráce mateřské školy s rodinou*. 10.13140/RG.2.2.20618.77762. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/323486909_Spoluprace_materske_sko_ly_s_rodinou .
- [8] Krninský, L. (2012). Pracovní zátěž a stres v povolání učitele (přehledová studie). *e-Pedagogium*, 12(1), 82-108. doi: 10.5507/epd.2012.007. <https://e-pedagogium.upol.cz/pdfs/epd/2012/01/07.pdf> https://e-pedagogium.upol.cz/artkey/epd-201201-0007_pracovni-zatez-a-stres-v-povolani-ucitele-prehledova-studie.php
- [9] Kubitschek, G. (2020). *Antistresová knížka pro učitelky mateřské školy: relaxace, komunikace, týmová práce*. Portál.
- [10] Lindner, U. (2019). *Pozor, rodiče ve školce!: typické konflikty s rodiči a jak s nimi zacházet*. Praha: Portál.

- [11] Martanová, V. P., & Konůpková, O. (2019). Odlišné světy učitelů a rodičů: interakce s rodiči jako zdroj stresu učitele. *Pedagogická orientace*, 29(2), 223–242. doi:<https://doi.org/10.5817/PedOr2019-2-223>
- [12] Mertin, V., & Gillernová, I. (Eds.). (2010). *Psychologie pro učitelky mateřské školy* (2., rozš. a přeprac. vyd). Portál.
- [13] Mlčák, Z. (2017). K teoretickému paradigmatu psychické zátěže učitelů. *Pedagogická orientace*, 10(3), 12-24. Získáno z <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/8136>
- [14] Mlčák, Z. (2011). *Psychologie zdraví a nemoci* (Vyd. 2). Ostravská univerzita v Ostravě.
- [15] Morgan, N. S. (2017). *Engaging families in schools: practical strategies to improve parental involvement*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- [16] Nývltová, V. (2014). *Soft skills. Stres a zvyšování psychické odolnosti pro uchazeče o zaměstnání*. Dostupné z: <https://docplayer.cz/24148394-Soft-skills-stres-a-zvysovani-psychicke-odolnosti-pro-uchazec-e-o-zame-stna-ni.html>
- [17] Praško, J., & Prašková, H. (2007). *Asertivitou proti stresu* (2., přeprac. a dopl. vyd). Grada.
- [18] Svobodová, E., & Vitečková, M. (2017). *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Portál.
- [19] Švamberská Šauerová, M. (2018). *Techniky osobnostního rozvoje a duševní hygieny učitele*. Grada.
- [20] Švaříček, R., & Šed'ová, K. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* (Vyd. 2). Portál.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Schéma kategorií	33
Obrázek 2 Schéma kategorií a konceptů.....	33

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Informace o učitelkách31

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Ukázka metody nedokončených vět

Příloha P II: Ukázka interview s učitelkou

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA METODY NEDOKONČENÝCH VĚT

- **Rodič pro mě znamená...**
 - Tu nejdůležitější osobu. My jako učitelé jsme až ti druzí proto, ta spolupráce mezi rodiči a školou je naprosto nejdůležitější. Záleží pak už na nás, na zkušenostech učitelky jak tomu rodiči poradíme, pomůžeme.
- **Vztah mezi učitelem a rodičem hodnotím...**
 - I přes jisté neshody a vyčerpávající rozhovory, ty vztahy hodnotím dobře. Nesmíme být nad nimi a oni posléze pochopí, že je to ve školce jiné než doma. A časem jak vidí tu práci s těmi dětmi, rodiče povolí a ty vztahy se většinou upevní.
- **Chyba při komunikaci s rodičem podle mě spočívá v**
 - V tom, že se nadřadíme občas nad ně, působíme direktivně a vnucujeme jim nevhodným způsobem tu svoji pravdu. My je dopravujeme k tomu, co potřebujeme jako taktem, úsměvem, pochvalou. Nesmí chybět humor a nadsázka (přiměřený humor, aby se i tatínci pak zapojili do toho procesu tady).
 - Aby ta vzájemná spolupráce s rodiči fungovala, musíme se mnohdy upozadit a přitom taktickou řečí dosáhnout tíženého výsledku, aby si rodič nemyslel, že ho poučujeme. My je nemůžeme předělávat. Bohužel kolikrát jen neustále vysvětlujeme a dokola hovoříme o tom, „jak to ve školce chodí“, aby se rodiče ujistili, že tady o to jejich dítě bude postaráno. Někdy tady pak postrádám pohled rodiče na mateřskou školu, jako na vzdělávací instituci.
- **Rodič pro mě nejčastěji představuje zdroj stresu**
 - Během nepříjemného rozhovoru. Mnohdy nezdar v komunikaci nebrat moc osobně, přes pozitivní slova si vyřešit i to negativní a zase se vrátit do té pozitivní roviny.
 - Když mám mít konzultace. Naučila jsem se, že nechám rodiče mluvit jako první a nechám je zavzpomínat na svoje dětství nebo dětství druhého dítěte a končím otázkou „jestli se v tom dítěti vidí i oni a jak to cítili tenkrát oni, když byli v jejich věku nebo zda byli rodiče raubíři, problematičtí...“ Takže nechám je mluvit a končím otázkou...„co byste mi poradila maminko? Co byste dělala na mém místě vy maminko?“ Snažím se o tu společnou domluvu, aby se to vše zvládlo a najít cestu, způsob, která bude na to dítě platit, abychom tu doslova přežily jako učitelky. Vy

jako rodič máte své výchovné metody a my je máme velmi omezené, jediné odměna a trest...takže, než někdy tomu rodiči něco řeknu, musím si napočítat do deseti, abych ty emoce zklidnila. Takticky to stěžejní téma malinko obejít, odlehčit, než povolí ti rodiče a pak ten závěr teprve bude mít ty výsledky.

- V současné době situaci velmi ovlivnila koronavirová situace. Představuje teď pro mě zátěž komunikace přes roušku, nejsou osobní konzultace, nejsou tak upevněné ty vztahy s rodiči a my se pak nemůžeme pořádně domluvit ani s rodiči, ani s těmi dětmi. Je to teď pro mě velkou komplikací a jsem z toho značně znepokojená.
- Neočekávaná konverzace s rodičem. Situace, kdy mě zaskočí nějakou otázkou a vyžaduje z mé strany adekvátní zpětnou reakci či řešení hned na místě. A to tady prostě kolikrát v tom záprahu ani nejde.

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA INTERVIEW S UČITELKOU

Jako první se zeptám, jak dlouhá je Vaše praxe na pozici učitelky v mateřské škole?

Na pozici učitelky v mateřské škole pracuji skoro 3 roky.

A jaké máte vzdělání v této oblasti?

Mmm...mám bakalářské studium učitelství pro mateřské školy.

Ted' přejdu k otázkám souvisejících se vznikem stresu v učitelské profesi v souvislosti s rodiči.

A nejprve bych se Vás ale zeptala, jak byste popsala vztahy mezi Vámi a rodiči?

Eee.. já zrovna, u mě v mateřské škole mám dobré vztahy s rodiči, jelikož tam jsou rodiče, které já už znám třeba několik let. Že to je školka, která je mi blízka i tím, kde já bydlím. Takže jsou tam rodiče vesměs, které hodně třeba...deset rodičů znám už mojího dětství, takže tam jako si i hodně tykám s rodičema. Ale zároveň tam mám rodiče, kteří jsou všichni takový sympatičtí, že všema se dá domluvit, nemám tam žádného konfliktního rodiče, mám fakt jako kolektiv rodičů, kteří jsou všichni perfektní, že když je cokoliv potřeba tak se vším pomůžou, vyjdou vstříc.

Takže spolupráce je tam na vyšší úrovni spíše s Vámi?

Spíš na vyšší, určitě. Protože tam jako rodiče s něma není žádný problém v ničem, že když je o něco poprosíme, tak vždycky prostě vyjdou vstříc, ve všem nám pomůžou. Jakože jsou fakt, komunikace je s něma perfektní.

A jaké formy spolupráce třeba uplatňujete s rodiči?

Když potřebujeme třeba něco donést, pomoc nebo třeba něco pořídit do školky, když je potřeba s čímkoliv pomoci, jako oni se ničemu nebrání. Jakože když prostě fakt třeba napíšeme na dveře, že se nám třeba něco rozbilo, jestli je třeba nějaký ochotný tatínek co nám to pomůže opravit, vždycky se někdo najde. Nebo že bylo potřeba něco pořídit třeba do třídy, tak vždycky se nějaký rodič jako našel. Nebo jsme si objednali třeba jako v jiném jakože městě, jsme potřebovali něco převést, co jsme objednali do školky. Jako neměli jsme nikdo cestu, tak vždycky se někdo jako nějaký rodič našel.

Tak to je super.

Ale zároveň tím myslím i v těch nějakých situacích, kdy je prostě třeba potřeba vyjít vstříc, že je třeba míň učitelů, že je někdo nemocný a poprosíme třeba rodiče, aby zůstaly, jako třeba jestli někdo nemůže zůstat nebo abychom se snažili trošku snížit počet, tak taky rodiče se snaží vždycky vyjít vstříc.

A jsou i nějací rodiče, kteří se naopak vyhýbají tady té spolupráci?

Mmm, my tam vlastně nemáme jako nikoho kdo by se snažil jako nějak vyhýbat. Máme fakt jako, teďka máme takovou třídu, kde nás chodí furt těch 26 dětí skoro 28, skoro jako plný stav a všichni rodiče jsou takový vstřícní. Že se všema se dá domluvit vždycky. A když je tam třeba nějaký problém, tak jakože problém spíš tak, vždycky se domluvíme, vždycky jde najít nějakou alternativu.

Ehm. A když se zamyslíte třeba, které situace u Vás vyvolávají stres v souvislosti s těmi rodiči?

(Pousmání) tak jako já si nemyslím, že by byl úplně nějak, jakože stres, že bych měla já ve svém povolání tady teďka, jakože s těmahle rodičema. Tam je spíš stres z hlediska toho, když vidím, jakým způsobem ty rodiče vychovávají ty děti a vedou je jako špatný směrem a potom, když vidím, jak se to dítě chová v té školce, kvůli tomu, že je doma špatně vedené a potom to dělá jako něco špatného ostatním dětem. Protože to vidělo třeba doma a tam to má povolené, ale ve školce to vlastně naopak povolené nemá. Takže mě způsobuje stres takové aj..já nevím, když se ty děti třeba hádají a vidím, že to dítě má doma všechno povolené a ve školce to prostě takhle nefunguje. Nebo když se to dítě třeba nechce oblíkat samo, protože je zvyklé, že maminka dělá všechno a dítě třeba nadržo řekne „ale mě to maminka dělá; maminka mě oblíká“ a jakože nemusím prostě nic.

Takže jako podle mě, asi spíš mě jako rozčiluje tohle, jako takový ten stres. Ale se vším se dá vypořádat, se vším se to dítě...jako i ta učitelka si musí udělat ten svůj režim, ten svůj pořádek, aby fungovala. Aby to všechno mělo prostě nějaký svůj řád.

A vy jste zmiňovala v nedokončených větách, že je pro Vás zdrojem stresu, třeba když řešíte nějaké problémy s těmi rodiči, mohla byste to nějak víc rozvést o jaké problémy se třeba tak jedná?

Mmm...nějaké problémy. No, když je nějaký problém třeba s dítětem. Když dítě třeba něco dělá ve školce, když třeba ubližuje kamarádovi a snažím se mu to prvotně vysvětlit já, třeba třikrát ho upozorním, že to dělat nesmí a potom se člověk dostane do takové té nepříjemné situace, kdy to musí tomu rodiči sdělit, že se tady ta situace děje a musí to s ním prostě probrat do detailů a ten rodič samozřejmě...to není nepříjemné jenom mě, ale je to nepříjemné i tomu rodiči. Protože ten rodič se cítí, že selhal, že udělal něco špatně, ale přitom to dítě jakože samo za sebe reaguje třeba špatně, něco mu prostě se stalo, něco mu nesedlo, zrovna špatná situace, takže tady ty situace, když jakože musí učitel sdělit něco nepříjemného tomu rodiči.

Ehm. A máte tam dostatek, prostoru třeba na řešení těchto problémů, třeba když to nastane, když to musí s tím rodičem řešit?

Jakože neměla jsem nikdy takový problém, že bych si musela rodiče zavolat zvlášť. Jakože bych se s ním musela třeba sejít odpoledne, to se nikdy nestalo. Ale snažím se to řešit vždycky tak, abych jako neomezovala děti, že když mám být s dětma, jsem s dětma a snažím se rodiče jakože upozadit do pozadí, ale zároveň třeba, když je taková ta, když se mění ty směny, třeba to poledne a vím, že s nějakým rodičem chci něco řešit, tak to je úplně ideální čas, že všechny ty děti můžou být s kolegyní a já můžu jít s tím rodičem řešit, aniž bych nějaké to dítě zanedbávala. Nebo naopak, když už vím, že je odpoledne a mám tam třeba jen jedno dítě, dvě, tak už si můžu dovolit se s tím rodičem více bavit, ale když mám plnou třídu tak s ním samozřejmě nemůžu komunikovat, jakože tak dlouho, že bych jim sdělovala všechno co se dělo.

A když třeba nastane nějaká ta stresová situace pro Vás, jak jste je zmiňovala, tak jak třeba na Vás ten stres projevuje v těchto situacích? Jak ho pocítujete na sobě?

Mmm...to já si myslím, že jsem jakože nervózní. Jakože to asi není na venek vidět, to spíš jakože mě třeba, jakože člověk začne mu bušet srdce nebo nad tím moc přemýšlí, aby to neudělal nějak jako špatně, aby to rodič nevzal asi osobně nebo aby rodič se naopak nezačal bát, jakože že on dělá něco špatně, aby to prostě nevyznělo. Takže spíš jsem jako nervózní a to jakože podle mě si myslím, že to dítě nepozná, že to spíš je jakože ve mně.

A máte třeba nějaké specifické reakce? Třeba jak reagujete, když jste pod stresem? V chování, v jednání...

Mmm...já já v té školce jsem jako minimálně pod stresem. Takže jako já se snažím pořád furt smát a všechno si myslím, že jde vždycky nějak vyřešit s úsměvem. Takže jakože se snažím vždycky přejít do toho pozitivního a jakože já mám i takové úžasné děti ve třídě. Takže, aj tam ty děti vždycky pomůžou se vším. Že když jako viděly, podle mě, že je smutný, tak ho naopak vždycky povzbudí, takže.

A jak hodnotíte ten stres způsobený v souvislosti s těmi rodiči? Hodnotíte ho negativně nebo i pozitivně, jak to vidíte vy?

Tak já si myslím, že mě to jako může nějakým způsobem ovlivnit i pozitivně, protože pro příště už jsme se poučila z nějaké situace. Že se člověk jako prostě poučí a už ví jak příště třeba reagovat. Zároveň si z toho snažím vždycky odnést co nejvíc, takže zároveň jako...vždycky jak kdy. Záleží jaká je jako samozřejmě situace. Když je prostě, že to dítě něco provedlo a já můžu prostě reagovat, jak pro příště budu vědět, už se třeba poučím. Jako ale hlavně vím, s jakým rodičem můžu jakým způsobem komunikovat, a mám z toho

třeba kolikrát radost, že to třeba s rodičem vyřešíme naprosto na stejné vlně, že třeba jsem z toho nervózní, že se bojím, že ten rodič bude špatně reagovat a pak ten rodič reaguje úplně perfektně a vyřešíme to jako úplně skvěle domluvíme se co a jak. Takže kolikrát si z toho člověk odnese tady z těch situací hodně.

A je něco co by Vám třeba pomohlo k té lepší reakci nebo k tomu vnitřnímu klidu v souvislosti s těmi rodiči, třeba když řešíte ty konflikty?

To já si myslím, že asi ne. Že to podle mě záleží na té osobnosti toho učitel. A to si myslím, že s tím jako maximálně může někdo nějakým způsobem pracovat, ale samozřejmě někdo je jako naprostý klid'as, někdo je nervák, bude to řešit vztekem a bude jako zlý na toho rodiče, což já se nesnažím. Snažím se být furt stejná. Snažím se vždycky nad tím popřemýšlet a snažím se to jako říct nějak rozumně a né někoho nařknout.

A je něco v čem vidíte určité nedostatky nebo co byste na sobě třeba chtěla zlepšit, abyste byla schopná lépe reagovat a řešit tady ty stresové situace?

Tak já si myslím, že tím, že jsme jako ještě mladá a nemám tolik let praxe tak jako určitě na sobě může pracovat hlavně v tom, že určitě mi nejsou ty situace příjemné. Že si myslím, že učitelka, která má za sebou 20 let praxe úplně v klidu půjde za tím rodičem a úplně všechno řeší jako okamžitě. Což naopak pro mě jako každá situace, i když není jako nějak stresová, tak pro mě je jako, jsem jako vnitřně já ve stresu. Ačkoliv vím, že třeba vůbec nemusím. Protože tím, že tu praxi nemám, tak třeba ještě nevím, jak ten rodič bude reagovat. Naopak ta učitelka co tu praxi má, tak přesně jako ví, co se stane a **už jako má ty argumenty a už ví jak na toho rodiče zapůsobit**. Což jakože já v některých situacích nevím a radši jsem třeba, řeknu třeba kolegyni, ať to jde třeba vyřešit. A jako poslechnu si jí, jak ona reaguje a jako snažím se z toho, vzít si prostě co nejvíc informací a prostě pobrat to, co bych jako já mohla dělat lepší.

Takže pobíráte zkušenosti tahle ze svého okolí jak kdyby?

Ano. Určitě pobírám nějaké zkušenosti. Jakože snažím se všechno řešit sama, ale zároveň některé situace jsou vždycky jakože, nejsou tak příjemné. Nebo člověk úplně neví, jakým způsobem tomu rodiči to prostě sdělit nebo jak to řešit. Takže určitě je fajn, kdy že tam někdo zkušenější a člověk může vůči němu vzhlízet.

A uvědomujete si i Vy z Vaší strany nějaké chyby, které třeba přispívají ke vzniku k tomu stresu?

Mmm...ted' mě nenapadá jako žádná situace. Jako já se snažím fakt v té práci být hodně klidná vůči těm dětem, snažím se brát všechno s úsměvem a jsme taková, že mám děti hodně naučené na takové to jakože raz, dva , tři a prostě abychom potom jako, a ony ty

děti už jako ví, že já bych potom byla už naštvaná nebo by mě něco stresovalo, ale teď už jako delší dobu nebyla nějaká situace nebo nějaký problém, co bych musela řešit s rodičema. Že to byly spíš takové ty situace, že třeba teče dětem krev z nosu často. A to není pro mě už jako nějak stresové ...to bylo jako pro mě jako ten první rok, že se něco stane dětem. Jako to byly hodně stresové situace, kdy jsme rodičům musela sdělit, že se třeba odřely, že měly modřinu, že se třeba bouchnul, že si skřípl prst. Jako tohle jsou pro mě takové hodně stresové situace jako pro začínající učitelku, ale čím je ta učitelka...jako teďka třeba, když už mám jako, třeba nechci říct, že jsme jako zkušená, ale mám tři roky praxe, a tím že jsem si prošla jako fakt hodně situacemi, tak třeba teďka nereaguju už tak úzkostně, nejsme ani ve stresu, když se dítěti něco takového stane, všechno prostě probíhá s čistou hlavou, беру to tak, že se to stalo. A že jako nejde vůbec o nic, že prostě, když to dítě je v pořádku, tak si prostě popláče a vždycky to vyřešíme. A už nejsem ani tak ve stresu, když to tomu rodiči mám prostě říct. Už jsem úplně v pohodě, prostě to беру jako součást běžného dne. Že by se to tomu dítěti mohlo stát i doma.

Takže pociťujete s nárůstem té praxe vlastně jak kdyby tu lepší schopnost reagovat a řešit tady ty problémy?

Určitě. A hlavně jakože ta učitelka, když má víc té praxe, tak umí líp ty situace řešit a už není podle mě tak jako ve stresu. Ale jako samozřejmě to je podle mě na osobnosti té učitelky, že některé ty učitelky co jsou nějaké spíš cholericke, tak tam že jako nepomůže ani praxe (smích).